

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เสรีภาพมนุษย์เป็นแนวคิดที่มีความหลากหลาย และแตกต่างกันตามกาลเวลา สังคม วัฒนธรรม ดังนั้นในงานวิจัยนี้จะพิจารณาแนวคิดเรื่องเสรีภาพเฉพาะที่เกี่ยวข้อง และเป็นพื้นฐานของเรื่องเสรีภาพหนังสือพิมพ์โดยเฉพาะ

แนวคิดเรื่องเสรีภาพมนุษย์ของชาวตะวันตกตามยุคสมัยต่างๆ มักเป็นฐานของการศึกษาเรื่องเสรีภาพหนังสือพิมพ์ เนื่องจากชาติตะวันตกเป็นผู้ริเริ่ม และวิวัฒนาการมาเรื่อย ๆ อย่างไรก็ตามแนวคิดของชาติตะวันตกต่อเรื่องเสรีภาพมนุษย์ส่วนใหญ่อยู่บนพื้นฐานเรื่องของการเมือง การปกครอง

เสรีภาพยุคกรีกโบราณ

1) โสเครตีส (Socrates) [470-339 ก่อนคริสตกาล]

โสเครตีส เชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด “คุณธรรมเป็นสิ่งที่ทำให้คนมีค่ากว่าสัตว์ เพราะสามารถค้นหา สอนและเรียนรู้ได้ คนเป็นสัตว์สังคม ชีวิตจะสมบูรณ์ได้จะต้องมีกฎเกณฑ์ และกติกาในการอยู่ร่วมกัน คือทุกคนต้องเคารพกฎหมาย ไม่ว่าจะกฎหมายจะดีหรือเลว กฎหมายที่ดีจะต้องมีรากฐานมาจากคุณธรรม”

โสเครตีสกล่าวถึงขอบเขตของเสรีภาพไว้ว่า คนไม่เสมอภาคกันในด้านสติปัญญา ความรู้ทุกคนจึงไม่สามารถที่จะมีความรับผิดชอบเท่าเทียมกัน ผู้มีอำนาจทางการเมืองควรจะสามารถ สติปัญญา และความรู้มากกว่าบุคคลอื่น ดังนั้นเสรีภาพของบุคคลในความหมายของโสเครตีสจึงมีไม่เท่าเทียมกัน¹⁷

โสเครตีส เป็นนักปรัชญาชาวเมโสโปเตเมีย ใช้ชีวิตในการเผยแพร่ทัศนะด้วยการสนทนาอภิปรายปรัชญาแบบ Dialogue เขาเชื่อในเรื่องความเป็นอมตะของวิญญาณ เขาถูกประหารชีวิตโดยให้ดื่มยาพิษฐานทำลายความเชื่อเรื่องพระเป็นเจ้าและศาสนา

¹⁷ Michel Curtis, *The Great Political Theories : From Plato and Aristotle to Locke and Montequieu* (New York:Avon Book Division ,1961), p.36.

2) อริสโตเติล (Aristotle)[384-322 ก่อนคริสตกาล]

อริสโตเติลมีความเห็นในเรื่องขอบเขตของเสรีภาพไว้ว่า สิ่งที่สร้างมนุษย์ให้เป็นสัตว์โลกที่มีเหตุผล แตกต่างจากสัตว์เดรัจฉานอื่น ๆ คือความสามารถในการพูดและการสมาคมกับคนอื่น ๆ ดังนั้นชีวิตภายในรัฐเท่านั้นที่สร้างให้มนุษย์มีฐานะสูงกว่าสัตว์ป่า และมีความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง¹⁸

อริสโตเติลยังมีความเห็นอีกว่า การปกครองที่ดีที่สุดคือการปกครองตามกฎหมาย (Rule of Law) กฎหมายช่วยรักษาสังคมไว้ได้ มนุษย์ที่สมบูรณ์แล้วย่อมเป็นสัตว์ที่เลอเลิศ แต่หากขาดเสียซึ่งกฎหมายและความยุติธรรมแล้ว มนุษย์ก็เป็นสัตว์ที่เลวที่สุด หรือหากขาดซึ่งความดีในจิตใจแล้ว มนุษย์น่าจะป่าเถื่อนมากที่สุด และมีต้นหามาที่สุด การรักษาความยุติธรรมจึงเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมการเมือง¹⁹

แนวคิดเรื่องเสรีภาพในยุกรีกโบราณจะให้ความสำคัญกับผู้ที่มีอำนาจปกครองประเทศ ในการปกครองประชาชน โดยใช้กฎหมาย ทั้งนี้ผู้รักษากฎหมายต้องมีคุณธรรม สติปัญญาสูงกว่าผู้ได้ปกครอง

เสรีภาพแห่งเสรีนิยมคลาสสิก

การเรียกร้องเสรีภาพในโลกตะวันตก เกิดขึ้นเมื่อราวคริสต์ศตวรรษที่ 16-17 เป็นผลจากการกดขี่ทั้งจากทางศาสนาและการเมือง คนทั่วไปจึงเห็นความสำคัญของเสรีภาพมากจนถึงขนาดมีคำกล่าววว่า “เสรีภาพคือพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ หากไรเสรีภาพ มนุษย์ก็จะตกเป็นทาส ซึ่งจะมีสภาพไม่ต่างจากสัตว์”

อริสโตเติล เมื่ออายุ 18 ปี ศึกษาในสำนักของเพลโต กระทั่งเพลโตเสียชีวิต จึงได้ตั้งสำนักศึกษากลายกับเพลโต อริสโตเติลเป็นอาจารย์ของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช หลังจากพระเจ้าอเล็กซานเดอร์สิ้นพระชนม์ อริสโตเติลก็ต้องพบกับกรวดกลางของพรรคการเมืองที่ต่อต้านพระองค์

¹⁸ เฉลิมพร อุ่นแก้ว, “เสรีภาพสื่อมวลชนภายใต้กรอบกฎหมายไทย” (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534), หน้า 14.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

1) จอห์น ล็อก (John Locke) [ค.ศ.1632-1704]

จอห์น ล็อก นักปรัชญาชาวอังกฤษ มีความเห็นต่อเรื่องเสรีภาพภายใต้การอยู่ร่วมกันในสังคมว่าเสรีภาพเป็นสิ่งที่ติดตัวมากับมนุษย์แต่กำเนิด การเข้าอยู่ในสังคมการเมืองก็เพื่อจะได้มีหลักประกันในการแสวงหาความสุขจากเสรีภาพที่มีอยู่ เสรีภาพเป็นสิ่งที่มิชอบเขตภายใต้กฎหมาย เพื่อเลี่ยงความขัดแย้งกับสิทธิของบุคคลอื่นและจะต้องให้สอดคล้องกับความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมด้วย ทั้งนี้กฎหมายไม่ใช่สิ่งที่ริดรอนเสรีภาพของมนุษย์ แต่ทำให้เสรีภาพของมนุษย์สมบูรณ์มากขึ้น กฎหมายเป็นเครื่องมือของรัฐในการปกป้องชีวิต ทรัพย์สิน และเสรีภาพของพลเมือง โดยรัฐมีหน้าที่ใช้อำนาจบังคับไม่ให้มนุษย์ทำร้ายคุกคามกัน

ล็อกเชื่อว่ามนุษย์จะอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ต้องมีอำนาจมาบังคับให้มนุษย์ละเว้นการกระทำบางอย่าง จุดหมายเพื่อให้มนุษย์เข้าสิ่งที่แต่ละคนต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด²⁰

ทั้งให้กฎหมายเป็นอำนาจสูงสุดและทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายโดยมีรัฐบาลซึ่งจัดตั้งโดยความไว้วางใจเป็นผู้ออกกฎหมาย แต่อำนาจอธิปไตยที่แท้จริงยังอยู่ที่ประชาชน “เสรีภาพและอิสรภาพเป็นสิทธิมูลฐานของมนุษย์ สิทธินี้เกิดจากความเป็นผู้มีเหตุผลของมนุษย์ มนุษย์เกิดมาเป็นอิสระ เพราะมนุษย์เกิดมามีเหตุผล เหตุผลก็คือเสียงของพระเจ้าในตัวมนุษย์ เป็นสิ่งที่พระเจ้าให้มากับมนุษย์ทุกคน เหตุผลเป็นสิ่งที่ให้มนุษย์กระทำสิ่งที่ถูกต้อง ให้มนุษย์ตัดสินใจเอง และเลือกเองได้ โดยคำนึงถึงหลักการ โดยไม่ต้องมีการบังคับ”²¹

ล็อกมีความเห็นเรื่องเสรีภาพตามกฎหมายว่า สังคมจะไขกฎหมายเป็นเครื่องมือในการพิทักษ์สันติสุขแก่ปวงชน กฎหมายที่ดีมิใช่สิ่งจำกัดเสรีภาพแต่เป็นสิ่งพิทักษ์เสรีภาพมากกว่า “ที่ใด

จอห์น ล็อกเป็นชาวอังกฤษ เขียนหนังสือที่สำคัญ 2 เล่ม คือ The Two Treatises of Government และ The True Original, Extent, and The End of Civil Government ในค.ศ.1690 โดยกล่าวถึงรัฐบาลว่า “ต้องจัดตั้งโดยความยินยอมของประชาชนและต้องรับผิดชอบต่อสวัสดิการของประชาชนด้วย” นับเป็นเอกสารสำคัญในการปฏิวัติในประเทศอังกฤษในค.ศ.1688 ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบรัฐสภา

²⁰ อุกฤษฏ์ แพทย์น้อย, หลักการที่แท้จริงของทฤษฎีสัญญาประชาคม ปรัชญาและความคิด (กรุงเทพฯ: อัมรินทร์ พรินติงกรุป, 2530), หน้า 69.

²¹ เอ็ม เจ ฮาร์มอน, ความคิดทางการเมืองจากเพลโตถึงปัจจุบัน, แปลโดย เสน่ห์ จามริก (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522), หน้า 310-315.

ปราศจากกฎหมาย ที่นั่นไม่มีเสรีภาพ เพราะเสรีภาพมีความอิสระจากการถูกขังหรือทำอันตราย โดยผู้อื่น ซึ่งการนี้ไม่สามารถจะพบได้ในที่ ๆ ปราศจากกฎหมาย กฎหมายทำให้มนุษย์ไม่อยู่ภายใต้ บังคับตามอำเภอใจของบุคคลใด บุคคลหนึ่ง”²²

2) จัง จากช รุสโซ (Jean Joegues Rousseau)

จัง จากช รุสโซ มีความเห็นว่า มนุษย์ต้องการมีความสมบูรณ์ในชีวิตมากกว่าสิ่งอื่นใด และมนุษย์จะค้นพบได้แต่ในรัฐเท่านั้น มนุษย์ได้รวมกันจัดตั้งเจตจำนงทั่วไป (General Will) ขึ้น อันถือว่าเป็นความต้องการของประชาคมอย่างแท้จริง โดยยินยอมอยู่ภายใต้เจตจำนงทั่วไป ซึ่ง หมายถึงการร่วมกันบัญญัติกฎเกณฑ์ของสังคมให้แก่ตัวเอง กฎหมายในฐานะซึ่งเป็นการแสดงออก ของเจตจำนงทั่วไปจะต้องไม่ถูกละเมิด เพราะการละเมิดกฎหมายก็คือ การสำคัญตนอยู่เหนือเจต จำนงทั่วไป²³

รุสโซเชื่อว่า เสรีภาพตามธรรมชาติไม่เหมาะสมกับสังคมมนุษย์ มนุษย์จะต้องมีเสรีภาพใน แบบใหม่ ซึ่งจะอำนวยให้มนุษย์สามารถดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมและคุณธรรมต่าง ๆ วิธีการที่ดีที่ สุดก็คือการเปลี่ยนแปลงสิทธิที่บุคคลมี ไปให้กับสังคมทั้งหมดอย่างสิ้นเชิง และมนุษย์ต้องยอมเสีย สละเสรีภาพตามธรรมชาติของตน เพื่อแลกกับเสรีภาพตามกฎหมาย คือมนุษย์ต้องพร้อมใจกันเชื่อ ฟังเจตจำนงทั่วไปหรือกฎหมายของชุมชนนั้น²⁴

สิ่งที่พิศุจน์ทัศนะของรุสโซที่ต้องการให้เสรีภาพขึ้นอยู่กับสังคม คือ ข้อเสนอของเขาที่ให้ จัดตั้งศาสนา-การเมืองหรือศาสนาของรัฐขึ้น เพื่อให้ฝ่ายปกครองกำหนดแนวทางให้มวลชน ประพฤติให้สอดคล้องกับรัฐและหากผู้ใดไม่ยอมมานับถือศาสนาเช่นว่านี้ ผู้นั้นสมควรถูกลงโทษ²⁵

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 326.

จังจากช รุสโซ เกิดที่ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ในครอบครัวชาวฝรั่งเศส นิกายโปรเตสแตนต์ ผลงานที่นำชื่อเสียงมาให้มากที่สุด คือ “สัญญาประชาคม”(Social Contract) ซึ่งเผยแพร่ในปีค.ศ.1762

²³ สมบัติ จันทรวงศ์, ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521), หน้า182.

²⁴ เรื่องเดียวกัน

²⁵ สุขุม นวลสกุล, เติมพล ประทีปวิช และสิริวิวัฒน์ สุภรณ์ไพบูลย์, ทฤษฎีการเมือง 2 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522), หน้า 50.

รุสโซสนับสนุนให้คนเรามีความรับผิดชอบ และยอมรับผลประโยชน์ของส่วนรวม โดยตัดผลประโยชน์ส่วนตัวออกไป ในการปกครองจริง ๆ จะห้ามดิเอกกันไม่ได้ เสียงส่วนใหญ่จึงต้องสำคัญและส่วนน้อยต้องยอมรับการทำตามเจตจำนงส่วนรวม นับเป็นการแสดงเสรีภาพทางศีลธรรมของปัจเจกชน หากไม่ทำตามก็ต้องบังคับ คือบังคับให้มีเสรีภาพ ทั้งนี้เสรีภาพทางศีลธรรมได้แก่ การเชื่อฟังกฎหมายซึ่งตนเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ ได้ร่วมสร้างขึ้น เสรีภาพในที่นี้จึงมิใช่เสรีภาพตามที่ตนคิด แต่เป็นเสรีภาพตามที่ตนควรจะคิด²⁶

สิ่งที่สำคัญที่รุสโซเห็นว่าควรจะต้องแก้ไขอย่างยิ่งมีสองประการ คือ เสรีภาพและความเสมอภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสรีภาพนั้น รุสโซเห็นว่า “สารัตถะของมนุษย์ที่แท้จริงก็คือเสรีภาพ เพราะถ้าปราศจากเสรีภาพแล้ว มนุษย์ก็ไม่ใช่มนุษย์อีกต่อไป เสรีภาพเป็นแก่นของความเป็นมนุษย์ ไม่ใช่เหตุผล”²⁷

ทั้งนี้ความเสมอภาคย่อมต้องพิจารณาควบคู่กันไปด้วย เพราะรุสโซเชื่อมั่นว่า “เสรีภาพและความเสมอภาคนั้น ย่อมต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เราไม่สามารถมีและสงวนไว้ซึ่งเสรีภาพโดยไม่คำนึงถึงความเสมอภาค และเราไม่สามารถที่จะสูญเสียเฉพาะความเสมอภาค โดยไม่สูญเสียเสรีภาพของเราไปด้วย”²⁸

3) มองเตสกีเออ (Montesquieu) [ค.ศ.1755]

มองเตสกีเออ เป็นผู้สนับสนุนเสรีภาพภายใต้กฎหมาย โดยเชื่อว่าเสรีภาพโดยการจำกัดสิ่งใดโดยปราศจากความรับผิดชอบ ไม่ใช่เสรีภาพที่แท้จริง เสรีภาพในความหมายที่แท้จริงคือ เสรีภาพภายใต้กฎหมายที่อนุญาตให้กระทำในสิ่งที่ควรกระทำ และห้ามกระทำในสิ่งที่ไม่ควรกระทำ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ สิทธิกระทำการที่กฎหมายอนุญาต และถ้าราษฎรสามารถที่จะกระทำการที่

²⁶ ปรีชา ช่างขวัญยืน, ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 139.

²⁷ สมบัติ จันทร์รวงศ์, “สัญญาประชาคมของรุสโซ.” รัฐศาสตร์สาร (พฤศจิกายน 2520) :56

²⁸ สุรินทร์ พิศสุวรรณ, “วาทกรรมเสรีภาพ: บทวิเคราะห์หลักการวาทกรรมเสรีภาพในลักษณะที่เป็นแก่นความคิดในปรัชญาการเมืองของรุสโซ,” รัฐศาสตร์สาร (พฤศจิกายน 2520):109

มองเตสกีเออ เป็นชาวฝรั่งเศส เขียนหนังสือที่สำคัญ คือ “เจตนารมณ์ของกฎหมาย” (*Esprit des Lois*) ในค.ศ.1740 โดยกล่าวว่ารัฐบาลที่ดีที่สุดต้องเดินสายกลาง เพื่อพิทักษ์เสรีภาพ และเป็นศูนย์กลางอำนาจอธิปไตย

กฎหมายห้ามไว้ เขาย่อมจะไม่มีเสรีภาพอยู่อีกต่อไป เพราะเพื่อนราษฎรของเขาทั้งหมดย่อมมีอำนาจแบบเดียวกัน²⁹

อย่างไรก็ตามกฎหมายก็อาจลิดรอนอิสรภาพของประชาชนได้เหมือนกัน ดังนั้นกฎหมายจะต้องเป็นกฎหมายที่ถูกต้อง ห้ามเฉพาะการกระทำที่ควรห้ามเท่านั้นและต้องให้บุคคลมีเสรีภาพในขอบข่ายที่กว้างขวาง³⁰

นักปรัชญายุคเสรีนิยมคลาสสิกจะให้ความสำคัญกับเสรีภาพอย่างมาก โดยเห็นว่าเสรีภาพคือพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ หากใครเสรีภาพ มนุษย์ก็จะตกเป็นทาส ซึ่งจะมีสภาพไม่ต่างจากสัตว์ อย่างไรก็ตามเสรีภาพที่สมบูรณ์ของมนุษย์ในสังคมต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ป้องกันการรุกรานเสรีภาพระหว่างคนในสังคม

เสรีภาพแห่งเสรีนิยมยุคใหม่

1)ฌองปอล ซารตส์ (Jean Paul Sarter) [ค.ศ.1945-1978]

ฌองปอล ซารตส์ มองเรื่องเสรีภาพจากจุดภาคสุ่มภาคคือ มองว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของโลก แต่แยกจากวัตถุ หากมนุษย์ปราศจากเสรีภาพ มนุษย์จะต้องเขาไปอยู่ในกลุ่มวัตถุ เสรีภาพเป็นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ถ้าหากปราศจากเสรีภาพแล้วมนุษย์ก็ไม่ต่างจากอะไรกับก้อนหินที่อยู่ในโลกในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของโลก ดังนั้นการทำลายเสรีภาพของบุคคลหนึ่งบุคคลใดจึงเท่ากับเป็นการลดทอนบุคคลนั้นให้เปลี่ยนสภาพจากการเป็นมนุษย์ไปเป็นวัตถุชิ้นหนึ่ง

ซารตส์ เห็นว่า เสรีภาพและความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่มีมนุษย์มีอาจหลีกเลี่ยง “เสรีภาพที่เป็นพื้นฐานของชีวิตมนุษย์จึงสามารถทำให้มนุษย์สูงส่งหรือต่ำต้อยได้ เพราะเสรีภาพมีลักษณะที่สร้างสรรค์และทำลาย เสรีภาพช่วยเชิดชูมนุษย์สูงขึ้น เพราะเสรีภาพแยกมนุษย์ออกจากทุกสิ่งในธรรมชาติ

²⁹ เฉลิมพร อุ่นแก้ว, “เสรีภาพสื่อมวลชนภายใต้กรอบกฎหมายไทย”, หน้า 29.

³⁰ เรื่องเดียวกัน , หน้า 30.

ฌอง ปอล ซารตส์ เป็นชาวฝรั่งเศส เขาได้ร่วมขบวนการเรียกร้องเสรีภาพแก่ประเทศในจีเรียและเวียดนาม และร่วมขับไล่อัฐบาลเดอโกลจนถูกจับหลายครั้ง เขาโจมตีคาร์ล มาร์กซว่าไม่เห็นคุณค่าของเสรีภาพของมนุษย์ และปฏิเสธที่จะรับรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรม ที่คณะกรรมการมอบให้เมื่อปี.ศ.2507 เพราะเพื่อให้เสรีภาพแก่ความคิดบริสุทธิ์ ไม่ถูกตีความกับค่ายทุนนิยมหรือสังคมนิยม

ชาติ ทำให้มนุษย์สามารถปรับปรุงตัวเองให้เด่นกว่าสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยการพุ่งตัวเองไปข้างหน้าตลอดเวลา ไม่ปล่อยให้ตัวเองไหลไปตามกระแสของกาลเวลา ในขณะที่เดียวกันเสรีภาพก็อาจสามารถดึงมนุษย์ให้ต่ำลงได้”³¹

ชาร์ตส์ ชื่นชมในเสรีภาพหนังสือพิมพ์จนถึงกับกล่าวว่า “เมื่อหนังสือพิมพ์มีเสรีภาพอาจก่อให้เกิดได้ทั้งสิ่งดีและเลว แต่ถ้าไรเสรีภาพจะไม่เกิดอะไรขึ้นเลยนอกจากความเลว เสรีภาพเป็นโอกาสที่จะทำให้นมนุษย์ดีขึ้นในขณะที่ความเป็นทาสนำความเลวร้ายมาให้แต่ฝ่ายเดียว เสรีภาพสร้างพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ เปิดโอกาสให้นมนุษย์มีโอกาสเลือกในสิ่งที่เขาต้องการ มนุษย์สร้างตัวเองหรือบอกให้คนอื่นเห็นว่าเขาเป็นอย่างไร โดยอาศัยจากการเลือกการกระทำและการใช้ชีวิต แต่อย่างไรก็ตามเสรีภาพก็มีจุดบอดคือ มันสามารถทำลายตัวของมันเองได้”³²

ชาร์ตส์ มีแนวคิดที่ว่า เมื่อมนุษย์มีเสรีภาพในการได้เลือกรับ เขาจะต้องรับผิดชอบ ในการเลือกนั้นจะต้องมีจริยภาพ คือเลือกโดยหลักการที่ตนเห็นว่าดีงามอันผู้อื่นสามารถยอมรับเป็นสากลได้ เขาโจมตีผู้ยอมตามเบื่องบนว่าเป็นคนขลาด เขาจะต้องต่อสู้เพื่อเสรีภาพในทุกหนทุกแห่ง เพราะเสรีภาพเป็นหลักการที่จะทำให้เขามีชีวิตโดยสมบูรณ์ ยิ่งไปกว่านั้น การหลอกตัวเอง(self-deception) ยังเป็นความเลวร้ายยิ่งกว่า เพราะทำให้นมนุษย์สูญเสียคุณค่าของความเป็นคน การหลอกตัวเองจะลวงลอบุคคลนั้นไปสู่ความคิดที่ว่า เขาไม่ได้เป็นอะไรอื่นนอกจากหุ่นยนต์ที่จะบังคับจากกลไกภายนอก³³

เสรีภาพตามแนวคิดของฌองปอล ชาร์ตส์ ในยุคเสรีนิยมยุคใหม่ เห็นว่า เสรีภาพต้องควบคู่ไปกับความรับผิดชอบ มนุษย์ต้องแสวงหาเสรีภาพอยู่เสมอ ต้องไม่ยอมอยู่ภายใต้การบังคับของผู้มีอำนาจ เพราะถ้าไม่มีเสรีภาพ มนุษย์ก็ไม่มีคามหมาย

เสรีภาพแห่งสำนักประโยชน์นิยม

³¹ พินิจ รัตนกุล . ปรัชญาชีวิตของฌอง ปอล ชาร์ตส์ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533) , หน้า 52-66.

³² สุกัญญา ตีระวนิช, หนังสือพิมพ์ไทย จากปฏิวัติ 2475 สูปฏิวัติ 2516 (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช , 2526) , หน้า 7.

³³ เรื่องเดียวกัน

แนวคิดประโยชน์นิยมจะวัดเสรีภาพกันด้วยปริมาณความสุขและความทุกข์ที่ได้รับจากผู้ใช้อำนาจปกครองเป็นหลักโดยเฉพาะ ซึ่งคำนึงถึงผลที่ได้รับ (Utility) เป็นปัจจัยสำคัญ

1) เจอรัมี่ เบนธัม (Jeremy Bentham) [ค.ศ.1748-1832]

เจอรัมี่ เบนธัมได้รับการยกย่องว่าเป็นปราชญ์ทางการเมืองที่สนับสนุนลัทธิปัจเจกชนนิยมอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเขาได้สนับสนุนเสรีภาพส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับด้านศีลธรรม หรือหลักศาสนา ตลอดจนเสรีภาพทางด้านเศรษฐกิจ เขาเชื่อว่า ภายใต้งคมใดก็ตาม ถ้าหากมีระบบการเมือง และชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรมีเสรีภาพที่สูง และอยู่ในกรอบแห่งศีลธรรมอันดีแล้ว สังคมนั้นก็จะมั่นคงถาวร

เจอรัมี่ เบนธัม เต็มใจให้รัฐบาลมีอำนาจมากกว่า หากรัฐบาลคำนึงถึงหลักการประโยชน์นิยมและรับผิดชอบต่อเสียงส่วนใหญ่ที่ผู้สมัครชอบ³⁴

เบนธัมเชื่อว่ารัฐที่ดีและสมบูรณ์นั้นจะต้องประกอบด้วยกฎหมายที่ดี ซึ่งหมายถึง กฎหมายที่ได้รับการปรุงแต่งให้ทันสมัย และสามารถใช้ได้เหมาะสมกับสภาพสังคม กฎหมายที่ดีนั้นจะต้องประกอบด้วยหลักแห่งศีลธรรมอันดี ควบคู่ไปกับเจตนารมย์ เพื่อผลประโยชน์ต่อทุก ๆ คนในสังคมอย่างเสมอภาคกัน จึงจำเป็นที่กฎหมายนั้นต้องมีบทลงโทษผู้ละเมิดอย่างชัดเจน ตลอดจนให้ความดีความชอบแก่ผู้ที่ประพฤติดีด้วย “ผลประโยชน์ของบุคคลจะถูกจำกัดเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม เสรีภาพต้องถูกจำกัดเพื่อทุกคนจะได้มีเสรีภาพ”³⁵

เบนธัมเชื่อว่า เสรีภาพจำเป็นต่อการปกครองเพียงใดก็ตาม แต่เสรีภาพไม่สำคัญเท่ากับความสุข ความสุขเป็นมาตรฐานอย่างเดียวของรัฐที่ดี และเสรีภาพต้องรองรับใช้ความสุข จุดหมายปลายทางของรัฐมิใช่เพื่อสถาปนาเสรีภาพกว้างขวางที่สุด แต่เพื่อสถาปนาความสุขที่สุด³⁶

2)จอห์น สจวต มิลล์ (John Stuart Mill) [ค.ศ.1818-1883]

เจอรัมี่ เบนธัม เป็นชาวอังกฤษ ได้เขียนวรรณกรรมเรื่อง “เรื่องของรัฐบาล” (Pragment on Government) วรรณกรรมเรื่องนี้ได้ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวในวงการกฎหมายมาก

³⁴ เอ็ม เจ ฮาร์มอน .ความคิดทางการเมืองจากเพลโตถึงปัจจุบัน , หน้า 466.

³⁵ เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ, ทฤษฎีการเมืองและสังคม(กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์ดวงแดง, 2524), หน้า 253.

³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 236.

จอห์น สจ๊วต มิลล์ นักปรัชญาชาวอังกฤษได้เขียนในวรรณกรรมเรื่อง “ว่าด้วยเสรีภาพ” (On Liberty) โดยมีแนวคิดความเสรีภาพคือความเป็นอิสระจากรัฐบาล แต่เขายังมีทัศนะให้เสรีภาพอยู่ภายใต้กฎหมายโดยกล่าวว่า จุดมุ่งหมายประการเดียวที่มนุษย์ชาติมีส่วนร่วมเขาแทรกแซงกับเสรีภาพการกระทำของสมาชิกคนใดของคน คือการควบคุมด้วยตนเอง³⁷

อย่างไรก็ตามมีเสรีภาพบางประการที่ไม่ควรถูกจำกัดเลย และควรถือว่าเป็นเสรีภาพในสถานะที่สมบูรณ์ คือเสรีภาพทางมโนธรรม เสรีภาพทางความคิด การพูดและการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพส่วนบุคคลและการสมาคมโดยมิได้มีจุดประสงค์ที่เป็นภัยกับบุคคลอื่น มิลล์ประณามผู้ปกครองที่จำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นส่วนบุคคลเพราะเสรีภาพดังกล่าวมีประโยชน์ที่สุดในการช่วยให้สมาชิกคนอื่น ๆ ในสังคมได้ทราบความจริงและได้ความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าต่อสังคม³⁸

มิลล์เสนอว่ารัฐบาลที่ดีต้องปล่อยให้เอกชนมีสิทธิเสรีภาพในการคิด การค้นคว้า เสรีภาพในการอภิปรายหรือปรึกษาหารือ เสรีภาพในการมีวิจารณ์ญาติที่ชอบด้วยศีลธรรมและการปฏิบัติที่ชอบด้วยศีลธรรม เพราะเสรีภาพอย่างนี้มีลักษณะเป็นความดีในตัวของมันเองโดยไม่ต้องอาศัยกฎหมายหรือขนบธรรมเนียมมาช่วยส่งเสริม³⁹

สังคมที่ดีในทัศนะของมิลล์คือสังคมที่ใ้มนุษย์มีเสรีภาพและทำให้คนมีชีวิตที่พอใจในตัวเอง เสรีภาพนั้นไม่ใช่สิ่งที่ดีสำหรับคนใดคนหนึ่งเพียงคนเดียว แต่เป็นสิ่งที่ดีสำหรับสังคมส่วนรวม การจำกัดความเห็นโดยใช่กำลังย่อมเป็นการทำลายความสงบสุขของตนและทำลายความสงบเรียบร้อยของสังคมเพราะสังคมถูกจำกัดโอกาสที่จะได้รับประโยชน์จากการประชุม ปรึกษาหารือได้โดยเสรี⁴⁰

จอห์น สจ๊วต มิลล์ เป็นชาวสกอตต วรรณกรรมที่สำคัญของมิลล์ ได้แก่ Logic, Utilitarianism, On Liberty, Principles of Political Economy, Representative Government ทั้งนี้ “On Liberty” เป็นวรรณกรรมที่สำคัญทางกฎหมาย เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของพลเมืองที่มีอิทธิพลที่สุดเล่มหนึ่ง

³⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 235.

³⁸ เอ็ม เจ ฮาร์มอน .ความคิดทางการเมืองจากเพลโตถึงปัจจุบัน , หน้า 476.

³⁹ เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ .ทฤษฎีการเมืองและสังคม , หน้า 224.

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 226

มิลล์แสดงทัศนะสนับสนุนเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างมาก ถึงกับเรียกร้องมิให้รัฐแทรกแซงในเสรีภาพการแสดงความคิดเห็นของประชาชนเลย “การแสดงความคิดเห็นคือพฤติกรรมขั้นมูลฐานของบุคคล ซึ่งประเทศที่พัฒนาแล้ว ต่างให้การรับรองและคุ้มครองให้ พฤติกรรมของการแสดงความคิดเห็นมีวิวัฒนาการมานานนับศตวรรษ กระทั่งในปัจจุบัน เป็นที่รับกันว่า จะกระทำได้ในรูปแบบต่าง ๆ กัน คือ การพูด (Speech) การเขียน(Writing) การพิมพ์การโฆษณา (Association) การจัดตั้งพรรคการเมือง(Political Party) และการร้องทุกข์(Petition)”⁴¹

มิลล์กล่าวว่า “การที่จะปิดปากความคิดของคนหนึ่งเท่ากับเป็นการปล้นมนุษยชาติ ถ้าหากความคิดเห็นที่ถูกปิดปากถูกต้อง การสูญเสียย่อมเห็นได้ชัด แต่หากผิด คนเราก็เสียโอกาสที่จะมองเห็นอย่างชัดเจนขึ้น และเกิดรอยประทับ ความจริงที่มีชีวิตชีวาขึ้น ซึ่งเป็นผลที่เกิดจากการขัดแย้งกันระหว่างถูกกับผิด ในประการที่สอง ความจริงเป็นสิ่งเปลี่ยนแปลงได้ คือเปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงของสภาวะการณ์ ถึงแม้ว่าเราจะรู้ความจริงในวันนี้ แต่เราต้องยอมรับว่ามันอาจไม่สูงจริงนักในวันพรุ่งนี้ การที่จะธำรงรักษาความสมบูรณ์ของความจริงนั้น เสรีภาพในการพูดเป็นสิ่งจำเป็นประการที่สาม เราไม่อาจถือได้อย่างที่บางคนอ้างกันว่าไม่มีอะไรจริง ๆ ที่ต้องกังวล เพราะแม้จะมีการบังคับปราบปรามกัน แต่ความจริงก็จะมีชัยในที่สุด”

มิลล์สนับสนุนเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นแม้ว่าความคิดเห็นนั้นจะมาจากฝ่ายที่มีความคิดสุดขั้วก็ตาม “แทนที่จะจำกัดการควบคุมการไม่คล้อยตาม สังคมกลับควรให้การส่งเสริมความก้าวหน้าจะเกิดขึ้นได้ ก็เพราะด้วยบรรดาบุคคลที่คิดอย่างเสรีและมีจินตนาการ บุคคลจะต้องออกไปจากกรอบอ้างอิง ซึ่งประกอบเป็นสถานะเดิม การจำกัดควบคุมเป็นการขัดขวางการริเริ่มและความก้าวหน้า แม้นักคิดที่หัวรุนแรงที่สุดก็สมควรถูกบันทึกการแสดงความคิดเห็นของตนเอง”

มิลล์สนับสนุนเสรีภาพตามหลักประโยชน์นิยม โดยแสดงทัศนะว่า คนมีเสรีภาพแสดงความคิดเห็นของตน ไม่ใช่เพราะคนมีสิทธิธรรมชาติที่จะทำเช่นนั้น หากเพราะความผาสุกใหญ่ยิ่งที่สุดของคนจำนวนมากที่สุด จะเป็นผลขึ้นได้ด้วยวิธีนี้ เขาถือว่าเสรีภาพของมโนธรรมของความคิดของการพูด และการแสดงความคิดเห็นเป็นของชีวิตส่วนตัว และเสรีภาพเหล่านี้เป็นเสรีภาพจำเป็น ซึ่งสังคมไม่ควรแทรกแซงด้วย(นอกจากจะมุ่งเป็นภัยต่อผู้อื่น)⁴²

⁴¹ มอริซ แครนตัน, บทสนทนาทางการเมืองเรื่องเสรีภาพ, “ปรัชญาการเมือง,” แปลโดย ส.ศิริรักษ์ (กรุงเทพฯ:ไทยวัฒนาพานิช, 2515), หน้า 176.

⁴² เฉลิมพร อุณแก้ว, “เสรีภาพสื่อมวลชนภายใต้กรอบกฎหมายไทย”, หน้า 39.

แนวคิดเรื่องเสรีภาพของสำนักประโชชนนิยมเห็นว่า เสรีภาพจะมีข้อจำกัดโดยกฎหมายได้ ต่อเมื่อข้อจำกัดนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามมีเสรีภาพบางประการ เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นไม่ควรที่จะมีข้อจำกัดใด ๆ เพราะเป็นเสรีภาพที่จำเป็นและนำความสุขมาสู่คนส่วนใหญ่

เสรีภาพของกลุ่มสังคมนิยม

1) คาร์ล มาร์กซ (Karl Mark)(ค.ศ.1818-1883]

คาร์ล มาร์กซ ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับเสรีภาพในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมว่า เป็นเสรีภาพที่ไม่แท้ “ระบบทุนนิยมได้ทำให้มนุษย์งอแงเปลี่ยน ค่อยสัคดีศรี แดกแยกและขาดเสรีภาพ” ทางแก้ไขที่มาร์กซเสนอคือ “การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคม เศรษฐกิจเสียใหม่ ให้เป็นแบบสังคมนิยม”

มาร์กซ ซึ่งแนวเสรีภาพที่แท้จริงว่า หมายถึง “ความเป็นมนุษย์” หรือแก่นแท้ของเขาคือตัวกำหนดการกระทำของเขา มาร์กซ ยกย่องเสรีภาพว่าเป็นสิทธิสากล “เสรีภาพคือ แก่นแท้ของมนุษย์ ซึ่งแม้ปฏิภักษ์ของมันก็ยังตระหนักถึงมัน ไม่มีใครต่อสู้กับเสรีภาพ เขาจะต่อสู้อย่างเต็มที่กับเสรีภาพของคนอื่น เพราะฉะนั้นจึงมีเสรีภาพทุกประเภทดำรงอยู่เสมอ เพียงแต่ในขณะหนึ่งเป็นสิทธิพิเศษแต่ในอีกขณะหนึ่งอาจเป็นสิทธิสากล”⁴³

มาร์กซ แบ่งโครงสร้างของสังคมออกเป็น 2 ส่วน โดยโครงสร้างส่วนบนจะทำหน้าที่กำหนดกฎหมายจริยธรรมและศาสนา ทั้งนี้ก็เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มคนเท่านั้น ส่วนโครงสร้างส่วนล่างเป็นรากฐานของเศรษฐกิจและเป็นพลังกายอันสำคัญ โครงสร้างทางสังคมเช่นนี้เองที่ทำให้เขาโจมตีเสรีภาพในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมว่า เป็นความคิดแบบนามธรรมที่ขาดความสัมพันธ์กับสภาพการดำรงอยู่ที่แท้จริง ในโครงสร้างทางสังคมทำให้สิทธิมนุษยชนของเสรีนิยมเป็นภาพลวงตา ซึ่งยากจะเป็นจริงในทางปฏิบัติเพราะภายในสังคมที่มีชนชั้น ระบบทุนนิยมได้เอื้ออำนวยต่อการกดขี่ เอารัดเอาเปรียบกัน ทำให้ชีวิตมนุษย์ตกต่ำลงด้อยค่า และแปลกแยก มาร์กซได้เสนอทางออกคือระบบสังคมนิยม

---

* คาร์ล มาร์กซ เป็นชาวยิว เกิดในประเทศเยอรมัน จบปริญญาเอกทางด้านปรัชญาและประวัติศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยเบอร์ลิน และจบทางด้านเศรษฐศาสตร์ที่ปารีส หนังสือสำคัญที่เขาเขียนร่วมกับ เฮเกล คือ Communist Manifesto ซึ่งมีอิทธิพลต่อแนวคิดสังคมนิยมอย่างมาก

⁴³ ปรีชา ช่างขวัญยืน, ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง, หน้า 256.

จากระบบสังคมนิยมอันเป็นสังคมที่ปราศจากชนชั้น บัณฑิตจะมีสิทธิต่าง ๆ โดยผ่านการประสานปรองดองกันภายในชุมชน หลักการนี้เองที่สามารถลบล้างความแปลกแยกจากตัวเองของมนุษย์ เพราะเสรีภาพที่แท้จริง จะต้องมีการปรับพื้นฐานทางวัตถุให้เหมาะสมปรับระดับ บุคคลให้เกิดความเสมอภาคทางสังคมที่แท้จริงมา

มาร์กซ์ถือว่า เสรีภาพเป็นสาระัตถะ หรือแก่น (essence) ของสิ่งที่มีจิตใจ (spiritual being) ลักษณะด้านต่าง ๆ ของจิต เช่น กฎหมาย จริยธรรม รัฐ หนังสือพิมพ์ ล้วนมีเสรีภาพ เป็นแก่นของแต่ละด้านเหมือนกันหมด จิตที่ดีไม่ว่าในด้านใด ได้แก่ การบรรลุเสรีภาพในด้านนั้น ฉะนั้นแม้เสรีภาพจะเป็นแก่นของสิ่งที่มีจิตใจ แต่เสรีภาพก็แบ่งออกเป็นชนิดย่อย ๆ หลายชนิด และใช้เสรีภาพต่างชนิดกันตัดสินกันไม่ได้ เช่น เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ จะใช้เสรีภาพในการแข่งขันทางการค้ามาเป็นหลักตัดสินไม่ได้ เพราะเท่ากับใช้เกณฑ์ทางเศรษฐศาสตร์มาตัดสินการแสดงว่าคนเรามีเสรีภาพ มนุษย์เท่านั้นที่สร้างสิ่งเหล่านี้ได้ และความเป็นมนุษย์ก็คือเสรีภาพ การสูญเสียเสรีภาพเป็นอันตรายของมนุษย์เพราะการเสียเสรีภาพก็คือการเสียความเป็นมนุษย์ คนเราเป็นอิสระ แต่ชีวิตความเป็นอยู่ที่ทำให้คนไม่อิสระ คนเราพัฒนาไปสู่เสรีภาพหรือความเป็นมนุษย์ที่แท้⁴⁴

2) ยอร์จ วิลเฮลม์ ฟร็อดริค เฮเกล (Georg Wilhelm Friedrich Hegel)

เฮเกลให้ความสำคัญกับเสรีภาพอย่างมาก เขากล่าวว่า “จุดมุ่งหมายและจุดประสงค์ของคนคือการบรรลุถึงแห่งเสรีภาพ” เขาเรียกเสรีภาพนี้ว่าเป็น “อิสรภาพแห่งเจตนารมณ์” คือการกระทำตามอำเภอใจ ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการ คือ การไตร่ตรองโดยอิสระและการขึ้นอยู่กับสาระและวัตถุที่ได้มาจากภายในและภายนอก การทำตามอำเภอใจนั้น เป็นความไม่แน่นอนที่แสดงออกมาเป็นเจตนารมณ์อิสระ ซึ่งไม่มีขอบเขตจำกัดอย่างแท้จริง⁴⁵

เฮเกลแสดงความเห็นเกี่ยวกับเสรีภาพของบัณฑิตชนว่า การมองบุคคลในแง่เป็นตัวตนต่างหากจากสังคมและมีคุณค่าในตัวเองนั้น เป็นการมองภาพจอมปลอม แท้จริงคนเป็นสิ่งที่ไม่อาจแยกต่างหากไปจากสังคมได้ ไม่ควรนำเสรีภาพมาบดบังความปรารถนาอันเห็นแก่ตัวส่วนบุคคล แต่ควรนำมาเพื่อประโยชน์แห่งสังคม และนั่นคือเหตุผลที่ผูกพันและเหนี่ยวรั้งให้มนุษย์ควบคุมการกระทำของตัวเองไม่ให้เป็นไปตามอารมณ์

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน , หน้า 257.

⁴⁵ นิธิ เอียวศรีวงศ์, ประวัติศาสตร์นิพนธ์ตะวันตก (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2525), หน้า 139.

รัฐเป็นองค์กรแห่งเหตุผลและเป็นการปรากฏตัวของเสรีภาพที่เป็นรูปธรรม ประกอบด้วย เหตุผลและประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งทั้งสองสิ่งถูกต้องไม่ขัดแย้งกับกฎหมายที่รัฐกำหนดขึ้น จึงไม่ใช่ สภาวะที่มนุษย์ถูกจองจำ แต่กลับทำให้มนุษย์บรรลุสู่เสรีภาพได้อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามรัฐบาล ควรถูกจำกัดหน้าที่ของตนอยู่แต่ในเรื่องการคุ้มครองชีวิต อิสรภาพและทรัพย์สิน และปล่อยให้ บังเจกชนมีเสรีภาพในขอบเขตที่กว้างขวาง⁴⁶

เสรีภาพตามแนวคิดของสังคมนิยมเห็นว่าเสรีภาพเป็นพื้นฐานสำคัญของความเป็นมนุษย์ เสรีภาพที่แท้จริงจะไม่บังเกิดในสังคมแห่งทุนนิยมที่มีการกดขี่ทางชนชั้น แต่จะพบได้ในระบอบ สังคมนิยมเมื่อสังคมปราศจากชนชั้น โดยเสรีภาพควรเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

นอกจากแนวคิดของตะวันตกที่เกี่ยวกับเรื่องเสรีภาพแล้ว ยังมีแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ของชาติตะวันออกด้วย เช่น จีน รวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพตามพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนา ประจำชาติไทย อันมีอิทธิพลต่อความคิดของพุทธศาสนิกชนไม่น้อย

ปรัชญาเสรีภาพตามแนวคิดแบบตะวันออก

1) เล่าจื๊อ [700-221ปี ก่อนคริสตกาล]

เล่าจื๊อ เป็นนักปรัชญาตะวันออกที่มีอิทธิพลอย่างสูงในแถบเอเชียตะวันออก เล่าจื๊อมีได้ปฏิบัติ เสรีภาพตามกฎหมาย แต่ไม่ต้องการให้รัฐใช้กฎหมายเข้มงวดกับประชาชน นโยบายของเล่าจื๊อ คือระบบเสรีนิยมที่ให้เสรีภาพแก่ประชาชน โดยปราศจากการแทรกแซงตามหลักการ “ไม่รับรู้ ไม่ ปรารถนา” เป็นการปกครองไร้การกระทำ ต่อด้านการกระทำของมนุษย์ ปฏิเสธและดูแลตนเองต่อกฎหมายบ้านเมืองทั้งปวง นโยบายการปกครองไม่แทรกแซงการเคลื่อนไหวกิจกรรมใด ๆ ของพลเมืองให้อิสระต่อพัฒนาการต่าง ๆ

เนื้อหาใน “เต๋าเตอจิง” ของเล่าจื๊อ กล่าวถึง การปกครองภายในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ และการทหาร ตลอดจนการให้คำปรึกษาอย่างห่วงใยต่อการช่วยชีวิตคน ทั้งโลกอันเป็นความหวังยิ่งใหญ่ นั้น จะต้องมาเข้าใจเสียก่อนว่าการปกครองที่ไร้การกระทำนั้น หมายถึง ยังยอมรับว่ามีผู้ปกครองในตำแหน่ง ทว่าไร้การกระทำ เป็นวิธีดำเนินการปกครองที่ไม่ปฏิเสธการมีอยู่ของรัฐบาล

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน

เล่าจื๊อเป็นข้าราชการในสำนักดูแลเอกสารเก่าของราชวงศ์โจว เป็นนักปราชญ์รุ่นเดียวกับ ขงจื๊อ ซึ่งเป็นขุนนางแคว้นลู

นโยบายการไต่ถามกระทำให้มีสาระอยู่ที่ปล่อยปลดละเลย การไม่เขาแทรกแซง เป็นการปกครองที่ไม่
ทุกขรอนต่อเรื่องใด ๆ เป็นการให้สาระแก่คุณค่าส่วนบุคคล

กลุ่มชนคงอยู่ด้วยเพราะมีปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลมีอิสระเต็มที่ ไม่ถูกจำกัดด้วยกฎหมาย
ศีลธรรม ธรรมเนียม พิธีกรรมใด ๆ ให้ความสำคัญแก่การพัฒนา ความเหมาะสมพอใจของปัจเจก
บุคคลนำมาซึ่งประชาคมมีสันติสุขถาวร⁴⁷

เสรีภาพตามแนวคิดตะวันออกไม่ปฏิเสธการมีกฎหมายที่จำกัดเสรีภาพ แต่ต้องเป็น
กฎหมายที่ไม่เข้มงวดหรือแทรกแซงอิสระส่วนตัว

เสรีภาพตามแนวคิดของศาสนาพุทธ

1) พระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้า มีคำสอนเกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการใช้เหตุผลในการ
พิจารณาจับฟัง ดังปรากฏในหลักการปฏิบัติในเรื่องความเชื่อ หรือกาลามสูตรทั้งขานियฐาน 10
ประการ⁴⁸ ดังนี้

- อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการฟังตามกันมา
- อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการถือสืบ ๆ กันมา
- อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการเลาเลือ
- อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์
- อย่าปลงใจเชื่อ เพราะตรรก
- อย่าปลงใจเชื่อ เพราะการอนุมาน
- อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยคิดตรองตามอาการ
- อย่าปลงใจเชื่อ เพราะเข้ากับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว
- อย่าปลงใจเชื่อ เพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้
- อย่าปลงใจเชื่อ เพราะนับถือที่ท่านสมณะนี้เป็นครู

⁴⁷ พิธินัย ไชยแสงสุขกุล, นิติปรัชญา (กรุงเทพฯ:สามเจริญพานิช,2533) ,หน้า 502

⁴⁸ พระราชวรมนูณี, พจนานุกรมพุทธศาสนา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2518

2) พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)

พระธรรมปิฎกกล่าวถึงเรื่องเสรีภาพในการแสวงหาความจริงหรือสัจธรรมตามหลักศาสนา พุทธว่า “เราไม่สามารถประนีประนอมกับสัจธรรมหรือความจริงได้ เราจะสัมพันธ์กับความจริงหรือสัจธรรมนั้นได้ก็ด้วยความรู้และปัญญาเท่านั้น เพราะฉะนั้นในการเกี่ยวข้องกับความจริง จึงควรจะต้องส่งเสริมการสังเกต และเสรีภาพในทางความคิด เราควรพัฒนาให้มีวัฒนธรรม ที่ความรักใคร่ไมตรีและการร่วมมือเป็นมาตรฐานแห่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ แต่พร้อมกันนั้นก็ให้เสรีภาพและการแสวงหาความรู้อย่างไม่ต้องประนีประนอมกัน เป็นมาตรฐานสำหรับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัจธรรม”⁴⁹

3) พุทธทาสภิกขุ

พุทธทาสภิกขุมองเสรีภาพตามหลักพุทธศาสนา โดยให้ความสำคัญกับการควบคุมตนเองว่า หลักการควบคุมตัวเองนี้ เป็นการมองชีวิตในด้านดี ยิ่งกว่าการจำกัดเสรีภาพของมนุษย์ ทั้งนี้ ธรรมชาติมีภาวะดั้งเดิมเป็นเอกภาพหนึ่งเดียวกันนั้น มิได้ทำลายหรือละเลยความแตกต่าง โดดเด่นของสิ่งต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นหนึ่งเดียวกันนั้น กล่าวคือเรามีได้เป็นอิสระเพียงเพื่อจะเป็นตัวของเราเอง โดดๆ หากแต่เราต้องมีพันธะเกี่ยวข้องของกันและกันในการทำให้ธรรมชาติภายในตัวเราบรรลุถึงความสมบูรณ์

เสรีภาพในปรัชญาของพวกเสรีประชาธิปไตยระบบทุนนิยม มีแนวโน้มจะแยกปัจเจกบุคคลกับส่วนรวมออกจากกัน และทำให้สองฝ่ายแก่งแย่งแข่งขันจนเกิดความตึงเครียดขึ้น แต่ในสัมมิกสังคมนั้น เสรีภาพเป็นเรื่องโยงโยแห่งความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ นับแต่อะตอมไปจนถึงสากลจักรวาลอันไพศาลไกลโพ้น ดังนั้นการควบคุมตนเองจึงเป็นการมองในด้านดียิ่งกว่าเป็นการจำกัดขัดขวาง ทั้งนี้เพราะมันช่วยเตือนให้เราระลึกว่า ประโยชน์สุขของปัจเจกบุคคลก็เป็นส่วนหนึ่งของประโยชน์สุขส่วนรวมทั้งหมดด้วย⁵⁰

ท่านพุทธทาสยังกล่าวว่า “ประชาธิปไตยเสรีนิยม เปิดเสรีเต็มที่ แล้วยังไม่ได้จำกัดความไว้ชัดเจนเสรีอย่างไร แล้วยกเลิกของตนมันก็ฉวยโอกาสที่จะเสรีไปตามอำนาจของกิเลส พอมีอำนาจอยู่ในมือแล้ว กิเลสมันก็สวมรอยที่จะใช้เสรีภาพตามอำนาจของกิเลส คำนี้แสดงความกำกวมอย่างยิ่ง

⁴⁹ พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต).จัดพิมพ์โดย สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ, (กรุงเทพฯ:บริษัทสหธรรมิก,2538),หน้า 39.

⁵⁰ พุทธทาสภิกขุ, สัมมิกสังคม,(กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง),จากคำนำ หน้า

อยู่แล้วว่าทำอะไรก็ได้ คนไหน ๆ ก็อ้างเสรีภาพได้ คนพาลก็อ้างได้ บัณฑิตก็อ้างได้ ถ้าไม่ให้เขาก็ต้องเรียกว่าไม่มีเสรีภาพ เสรีภาพทำยากเพราะมันยังอยู่ใต้อำนาจของกิเลสของแต่ละคนอยู่นั่นเอง เมื่อนึกถึงคำว่าสังคมนิยม เป็นเรื่องตรงข้ามกับเสรีนิยมที่เล็งถึงบุคคล ปึงเจกชนต่างคนต่างมีเสรี แต่สังคมนิยมต้องควบคุมหาของสังคม และทำสิ่งต่าง ๆ ที่แก้ปัญหของสังคม ถือว่ามุ่งทำประโยชน์แก่สังคม”⁵¹

เสรีภาพตามแนวคิดของพุทธศาสนา เห็นว่าควรอยู่ในทางสายกลาง ที่ไม่ดึงหรือหย่อนจนเกินไป การมีเสรีภาพไม่ใช่อิสระที่จะทำอะไรก็ได้ แต่เสรีภาพต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อความสัมพันธกับสิ่งอื่นรอบตัว

ทั้งนี้มีการจำกัดความและการวางขอบเขตเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ตามพื้นฐานศาสตร์ที่แตกต่างกัน ดังนี้

- จรูญ สุภาพ อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวว่าเสรีภาพของหนังสือพิมพ์คือ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นซึ่งมีขอบเขต “เสรีภาพในการพูดและการพิมพ์ เป็นสิทธิของบุคคลและกลุ่มบุคคล ที่จะแสดงความคิดเห็นในทางการพูดหรือโดยทางการพิมพ์ ความคิดเห็นนั้น ๆ เป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีต้องถูกควบคุมจากรัฐ ไม่ว่าจะโดยวิธีการที่รัฐใหนอนุมัติหรือการเซ็นเซอร์ ทั้งนี้เคยมีข้อจำกัดอยู่ว่าเสรีภาพดังกล่าวจะต้องไม่ใช่ในการละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น หรือทำให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยภายในรัฐ⁵²
- วรวิทย์ ฤทธิพิศ ผู้พิพากษาศาลจังหวัดนครสวรรค์ ให้ความหมายของ “เสรีภาพของสื่อมวลชน” ว่าหมายถึง เสรีภาพของประชาชนในฐานะที่เป็นสื่อมวลชน โดยมุ่งถึงประโยชน์แห่งการได้รับการรับรองและความคุ้มครองจากตัวบทกฎหมาย และสามารถกระทำการนั้นได้โดยอิสระ โดยปราศจากการแทรกแซงของรัฐ⁵³

⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 57.

⁵² จรูญ สุภาพ, ศัพท์วิชาการทางรัฐศาสตร์(กรุงเทพ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512), หน้า 41.

⁵³ วรวิทย์ ฤทธิพิศ, สื่อมวลชนกับความรับผิดชอบทางกฎหมาย, หน้า 18.

ทั้งนี้ความเหมาะสมในการมีเสรีภาพของสื่อมวลชนขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ความแตกต่างกันตามสภาพดังกล่าวย่อมส่งผลต่อการรับรู้และทัศนคติต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์

เสรีภาพสื่อมวลชน : ทฤษฎีจากทฤษฎีปัทธานทานทางสังคม เมืองการปกครอง
(The Four Theories of The Press)

ในปี 1956 Fred Siebert, Theodore Peterson, Wilber Schramm ได้ร่วมกันเขียนทฤษฎีบรรทัดฐาน หรือที่เรียกว่า The Four Theories of The Press⁵⁴ ได้แก่ ทฤษฎีเชิงอำนาจนิยม (Authoritarian) อีสราฟานิยม (Libertarian) ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) และโซเวียต คอมมิวนิสต์ (Soviet Communist)

- ทฤษฎีสื่อมวลชนเชิงอำนาจนิยม (Authoritarian)

ทฤษฎีนี้ถือว่า รัฐเป็นโครงสร้างที่ได้รับการจัดระเบียบสูงสุด รัฐคือสิ่งที่มีอำนาจสมบูรณ์ (Absolutism) อำนาจของรัฐทำให้ปัจเจกชนสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์ที่มีอารยธรรมได้ ฉะนั้นรัฐจึงเป็นเป้าหมาย (Ends) ส่วนมนุษย์เป็นวิธีการหรือเครื่องมือ (Means) ที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย⁵⁵

สื่อมวลชนต้องสนับสนุนรัฐ เพื่อรัฐจะได้พัฒนาและบรรลุเป้าหมายได้ ประชาชนต้องเป็นคนที่ไม่สนใจที่จะตัดสินใจทางการเมือง ส่วนหนึ่งของหน้าที่ผู้นำของรัฐ คือการควบคุมสื่อมวลชน โดยการตรวจข่าว ออกใบอนุญาต ให้สินบน รวมถึงการใช้ความรุนแรง สื่อมวลชนมีเสรีภาพเท่าที่ผู้บริหารรัฐอนุญาตให้มีเท่านั้น

สื่อมวลชนภายใต้ทฤษฎีนี้เป็นเครื่องมือในการควบคุมประชาชน เป็นสื่อในการโฆษณาชวนเชื่อ ไม่ใช่สื่อเพื่อการศึกษาหรือให้ข้อมูลข่าวสารในความหมายที่เป็นตลาดเสรีแห่งความคิด

---

⁵⁴ John C. Merrill, *Global Journalism Survey of International Communnisation* (New York: Longman, 1990)

⁵⁵ เสถียร เชยประทับ, *การสื่อสารกับการเมือง : เน้นสังคมประชาธิปไตย* (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 26-30. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

เห็น (Free Market of Idea) สื่อมวลชนบางประเภท เป็นธุรกิจเอกชน แต่ผู้ปกครอง ที่มีอำนาจอาจเป็นเจ้าของสื่อมวลชนบางองค์กรได้⁵⁶

ทฤษฎีนี้ถือว่า สิ่งที่รัฐบาลพูดหรือทำถูกต้องเสมอ รัฐบาลเป็นผู้ทราบปัญหาหรือสังขรณ์ประชาชนจะทราบปัญหาหรือสังขรณ์ได้โดยผ่านรัฐบาลเท่านั้น ประชาชนเป็นผู้ที่ไม่ฉลาด ผู้ปกครองเท่านั้นที่ฉลาด ฉะนั้นสังขรณ์จึงเป็นอภิสิทธิ์ของรัฐบาล⁵⁷

สรุปหลักการสำคัญของแนวคิดเกี่ยวกับสื่อมวลชนเชิงอำนาจนิยมได้ดังนี้⁵⁸

- สื่อมวลชนจะกระทำการใดที่เป็นการบ่อนทำลายอำนาจของรัฐไม่ได้
- สื่อมวลชนต้องอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐเสมอ
- สื่อมวลชนไม่ควรทำลายค่านิยมของคนส่วนใหญ่ หรือค่านิยมหลักทางศีลธรรมและการเมือง
- การตรวจข่าวเป็นสิ่งที่ชอบธรรม เพื่อบังคับให้เป็นไปตามหลักการที่กำหนด
- การลวงละเมิดอำนาจรัฐเป็นสิ่งที่ยอมไม่ได้ การเบี่ยงเบนจากนโยบายของรัฐ หรือการละเมิดหลักปฏิบัติทางศีลธรรม ควรถือว่า เป็นความผิดทางอาญา

• ทฤษฎีสื่อมวลชนเชิงอิสรภาพนิยม(Libertarian)

นักปรัชญาการเมืองที่สนับสนุนแนวคิดนี้เน้นเสรีภาพส่วนบุคคล และเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล สามารถแยกแยะความจริงออกจากความไม่จริงได้ สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง ถ้ามีเสรีภาพในการพูด การเขียน และการแสดงออก การแลกเปลี่ยนข่าวสาร และความคิดเห็นกันอย่างเสรี จะขัดขวางความคิดที่ผิดและเสริมความคิดที่ถูกต้อง กระบวนการแก้ไขสิ่งผิดด้วยวิธีการนี้อาจต้องใช้เวลา เพราะในระยะสั้น บุคคลหรือกลุ่มบุคคลอาจทำได้ แต่ถ้ามีข่าวสารหลากหลาย ในที่สุดมนุษย์ก็จะให้เหตุผลแยกแยะความจริงออกจากสิ่งลวงได้⁵⁹

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน

⁵⁷ เรื่องเดียวกัน

⁵⁸ McQuail, Mass Communication Theory : An Introduction (London : Sage, 1983), P. 85-86, อ้างถึงใน เสถียร เชยประทับ , การสื่อสารกับการเมือง : เน้นสังคมประชาธิปไตย, หน้า 30

⁵⁹ เสถียร เชยประทับ , การสื่อสารกับการเมือง : เน้นสังคมประชาธิปไตย, หน้า 31

คาร์ล เบ็คเกอร์(Carl Becker) กล่าวว่า มนุษย์มีความปรารถนาที่จะรู้สัจจะ และสัจจะอาจชักจูงโนมน้าวมนุษย์ได้ อีกประการหนึ่งถือว่าวิถีทางเดียวในระยะไกลที่จะนำไปให้บรรลุถึงสัจจะคือการแข่งขันอย่างเสรีในเรื่องความคิดเห็นในตลาดอันเปิดกว้าง ข้อเสนอพื้นฐานอีกประการหนึ่งก็คือมนุษย์แต่ละคนจะต้องมีความเห็นของตนแตกต่างกันอยู่เสมอ ฉะนั้นจึงควรปล่อยให้มนุษย์แต่ละคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นของตนโดยเสรี และแข่งขันโดยมีเงื่อนไขว่าแต่ละคนจะต้องยอมให้สิทธิเช่นนี้แก่บุคคลอื่นเช่นกัน ข้อเสนอพื้นฐานประการสุดท้ายก็คือว่า ด้วยการมีขันติธรรมต่อกันและมีการเปรียบเทียบระหว่างความคิดเห็นแนวต่าง ๆ กันเช่นนี้ ความคิดเห็นที่ต้องด้วยเหตุผลที่สุดย่อมจะเกิดขึ้นและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป⁶⁰

จอห์น สจวต มิลล มีความเห็นว่าการกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์ควรระงับและผดุงรักษาและเพิ่มพูนความสุขให้บุคคลจำนวนมากที่สุด ใตสภาพความสุขในปริมาณมากที่สุด และวิธีหนึ่งที่จะทำให้บรรลุจุดหมายดังกล่าวได้คือ ให้สิทธิแก่บรรดาสมาชิกในสังคมในการคิด และการกระทำตามที่แต่ละคนจะเห็นสมควร⁶¹

มิลลยังเสนอข้อคิดอันเป็นรากฐานสำคัญของอิสรภาพ สี่ประการคือ 1) ถ้าเราปิดปากความคิดเห็นใดโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เราจะกำบังปิดบังสัจจะก็ได้ 2) ความคิดเห็นที่ผิด อาจมีเมล็ดของสัจจะปะปนอยู่ ซึ่งอาจจำเป็นสำหรับการไต่หาสัจจะในส่วนรวม 3) ถึงแม้ว่าจะมีมติใดมติดีหนึ่งที่ยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นสัจจะทั้งสิ้นทั้งปวง แต่สาธารณชนก็มักยึดถือมติดีเช่นนั้น ไม่ใช่ด้วยครรถองของเหตุผล แต่ยึดถือด้วยอคติ จนกว่าสาธารณชนต้องถูกบังคับให้ปกป้องมติดีอันเป็นสัจจะดังกล่าว 4) ถ้ามติดีอันเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปมิได้ถูกโต้แย้งเป็นครั้งคราวแล้ว ก็มักสูญสิ้นพลังและอิทธิพลอันมีต่อสังคม⁶²

มิลลเห็นว่าชาวสารข่อยแท้จริงที่ไปถึงสาธารณชนในบางเรื่องอาจผิดพลาด รัฐก็ไม่ควรมีสิทธิที่จะล่วงเกินหรือตัดสิน เพราะในที่สุดแล้ว สาธารณชนย่อมเลือกที่จะขอยุ่สิ่งเหล่านี้ได้เองทั้งหมด สัจจะนั้นไม่ว่าจะเผชิญกับสิ่งใดก็ย่อมผุดขึ้นมาอย่างมิชชัในที่สุด ตามกระบวนการพิสูจน์ตัว

⁶⁰ Becker, Carl L., *Freedom and Responsibility in the American Way of Life* (New York : Alfred Knopf), p.33.

⁶¹ เฉลิมพร อุนแก้ว, “เสรีภาพสื่อมวลชนภายใต้กรอบแห่งกฎหมายไทย”, หน้า 100.

⁶² มอริช แครนตัน, *บทสนทนาทางการเมืองเรื่องเสรีภาพ*, “ปรัชญาการเมือง”, หน้า 176

เองของสัจจะ(Self-Righty Process) และตลาดเสรีแห่งความคิดเห็น (Free Market Place of Idea) เป็นหลักสำคัญ⁶³

สำหรับสื่อมวลชนในแนวคิดอิสรภาพนิยม เห็นว่า สื่อมวลชนที่อิสระไม่ใช่เครื่องมือของรัฐบาลจะทำหน้าที่แสวงหาและเผยแพร่ความจริง การแสวงหาและเผยแพร่ความจริงอาจทำให้มีข่าวสารมากมายหลากหลายในเรื่องเดียวกัน สื่อมวลชนจะไม่สามารถแสวงหาและเผยแพร่ความจริงได้ ถ้าถูกควบคุมโดยอำนาจภายนอก สื่อมวลชนต้องทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมด้านข่าวสาร (Information Link) ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ถ้าตัวเชื่อมนี้ถูกตัดขาดโดยการตรวจข่าวของรัฐบาลของบุคคล หรือองค์กรอื่นใด การแสวงหาและการเผยแพร่ความจริงก็เป็นไปไม่ได้ ในปัจจุบันสื่อมวลชนในเชิงอิสรภาพนิยม เห็นว่าตนมีภารกิจในการให้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมของรัฐบาลแก่ประชาชน ในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลซึ่งได้รับการเลือกตั้งให้มาทำตามเจตนารมณ์ของประชาชน เพราะฉะนั้นต้องถูกตรวจสอบโดยสื่อมวลชนที่เสรี สื่อมวลชนถือได้ว่าเป็นฐานันดรที่ 4 และการที่สื่อมวลชนทำหน้าที่ถ่ายทอดความคิดเห็นที่หลากหลาย ทำให้สื่อมวลชนเป็นตัวแทนหรือเป็นปากเสียงให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ในสังคม และเป็นเวทีสำหรับการอภิปรายและแสดงความคิดเห็นของประชาชน⁶⁴

การควบคุมสื่อมวลชนนั้น สื่อมวลชนควรจะมีวิธีการควบคุมกันเอง ด้วยกรรมวิธีพิสุจน์ตัวเองของสัจจะและการแข่งขันอย่างเสรีในตลาดเสรีของข่าวสาร แทนการควบคุมของรัฐ ผู้ใดมีกำลังทางเศรษฐกิจก็ย่อมเข้าสู่วงการการสื่อสารได้ และทางอยู่รอดของบุคคลนั้นก็ขึ้นอยู่กับการแข่งขันในตลาดโดยเสรี ให้กลไก ของการตลาดเป็นตัวตัดสิน และเป็นตัวชี้ขาดเมื่อมีการใช้อำนาจเกินขอบเขตอีกด้วย

นอกจากนี้ในสภาวะพิเศษ เช่นเมื่อเกิดสงคราม เสรีภาพของสื่อมวลชนย่อมต้องลดลง เพื่อจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายในการเอาชนะสงคราม การควบคุมสื่อมวลชนในสภาวะเช่นนี้ ใช้ระบบการเซ็นเซอร์ด้วยความสมัครใจ โดยได้รับความร่วมมือจากสื่อมวลชนให้แนวความคิดนั้นออกมาในแนวทางเดียวกัน⁶⁵

⁶³ เรื่องเดียวกัน

⁶⁴ เสถียร เขยประทับ , การสื่อสารกับการเมือง : เน้นสังคมประชาธิปไตย, หน้า32

⁶⁵ มอริซ แครนตัน.บทสนทนาทางการเมืองเรื่องเสรีภาพ , “ปรัชญาการเมือง”, หน้า 103

การห้ามตรวจข่าวหรือการห้ามเซนเซอร์ไม่สามารถทำได้เต็มที่ จำเป็นต้องมีการ ประนีประนอมหลักการนี้ เพื่อปกป้องประเทศให้พ้นจากการถูกดูหมิ่นเกลียดชัง กฎหมายอาญา ห้ามมิให้บุคคลหรือสื่อมวลชนกล่าวร้าย ทำให้บุคคลอื่นเสื่อมเสียชื่อเสียง โดยเจตนาหรือด้วยความ ประมาท บทบาทของรัฐบาลมีจำกัดมากกว่าปัจเจกบุคคล อาจกล่าวได้ว่าหลักการพื้นฐานของ ทฤษฎีนี้คือ การโฆษณาสิ่งที่ไม่ถูกต้องหรือหลอกลวงก็ได้รับการปกป้อง เช่นเดียวกับการตีพิมพ์ ความจริง เพราะทฤษฎีนี้เชื่อว่าในที่สุด “ความจริงก็จะปรากฏออกมา” คงไม่ผิดจากความจริงนัก ถ้าจะกล่าวว่า เสรีภาพที่แยกเนื่องอยู่กับทฤษฎีเชิงอิสรภาพนิยมคือ “เสรีภาพที่จะโกหก (Freedom to lie)” หรือเสรีภาพที่จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลโดยไม่รับผิดชอบ⁶⁶

สรุปหลักการสำคัญของทฤษฎีสื่อมวลชนเชิงอิสรภาพนิยมดังนี้⁶⁷

- สื่อมวลชนควรมีเสรีภาพในการรายงานข่าวสาร ต้องไม่มีการตรวจข่าวก่อนการรายงาน ข่าวสารโดยองค์กรใด ๆ
- บุคคลหรือกลุ่มบุคคลสามารถดำเนินงานด้านสื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์โดยไม่จำ เป็นต้องมีใบอนุญาต
- การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ข้าราชการ หรือพรรคการเมืองถือว่าเป็นการทำหน้าที่ตรวจสอบ คูแลการทำงานของรัฐบาล เพราะฉะนั้นจึงไม่ควรถูกลงโทษ
- ไม่ควรมีการบังคับให้มีการตีพิมพ์หรือเสนอข่าวสารใด ๆ
- การเสนอความคิดเห็นความเชื่อที่ “ไม่ถูกต้อง” ก็ควรได้รับการปกป้องเช่นเดียวกับการเสนอ ขอเท็จจริง
- ไม่มีข้อจำกัดทางกฎหมายในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำเสนอ
- ไม่ควรมีข้อจำกัดในการสื่อสารระหว่างประเทศ

- ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม(Social Responsibility)

แนวคิดนี้มีปรัชญาบนฐานแนวคิดเดียวกันกับแนวคิดอิสรภาพนิยม แต่ตั้งเงื่อนไขว่า เสรีภาพควรตั้งอยู่บนฐานของความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งกาเบลนทซ์(Gablentz) กล่าวถึง ความรับ ผิดชอบที่สื่อมวลชนพึงมีต่อสังคมไว้ 4 ประการคือ ความรับผิดชอบต่อกฎหมาย (Legal

⁶⁶ เสถียร เชยประทับ , การสื่อสารกับการเมือง : เน้นสังคมประชาธิปไตย, หน้า 35

⁶⁷ McQuail, Mass Communication Theory : An Introduction (London : Sage, 1983), P. 89-90, อ้างถึงใน เสถียร เชยประทับ , การสื่อสารกับการเมือง : เน้นสังคมประชาธิปไตย, หน้า 33

Responsibility) ความรับผิดชอบทางจริยธรรม(Moral Responsibility) ความรับผิดชอบทางการเมือง (Political Responsibility) และความรับผิดชอบต่อสังคม(Social Responsibility)⁶⁸

แนวทางของทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม อาจทำให้เสรีภาพของสื่อมวลชนลดลงไปบ้าง เช่น การทำหน้าที่บันทึก ควรเป็นการบันทึกที่ดี สรรงสรรค์ หรืออย่างน้อยให้เลวร้ายที่สุด มีผลเสียต่อสังคมน้อยที่สุด เป็นต้น นอกจากนี้สื่อมวลชนบางประเภทไม่ควรแสวงหารายได้ด้วยตนเองจากตลาด ซึ่งจะทำให้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชนลดลง

ทฤษฎีนี้มองว่าทฤษฎีอิสรภาพนิยมมองข้ามปัญหาสำคัญบางประการ เช่น เสรีภาพภายในองค์กรสื่อมวลชนและการกระจุกตัวกันของสื่อมวลชน สื่อมวลชนภายใต้ทฤษฎีอิสรภาพนิยมเป็นธุรกิจเอกชนมีวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไร และทำเพื่อประโยชน์ของผู้โฆษณาสินค้ามากกว่าเพื่อประโยชน์ของประชาชน สื่อมวลชนที่เสรีภาพไม่ถูกต้องจึงมีการเสนอให้สื่อมวลชนเป็นเรื่องความรับผิดชอบต่อแทนที่จะเน้นเรื่องเสรีภาพ⁶⁹

สื่อมวลชนต้องมีพันธะที่จะมีความรับผิดชอบต่อสังคม ตามสมมติฐานของทฤษฎีนี้ที่ว่าเสรีภาพย่อมมีพันธะต่าง ๆ ผูกพันอยู่ โดยภารกิจของสื่อมวลชนประกอบด้วย การสนับสนุนทางการเมืองด้วยการเสนอข่าวสาร เพิ่มพูนสติปัญญาของมวลชน การปกป้องสิทธิต่าง ๆ ของปัจเจกชน เป็นสื่อในระบบเศรษฐกิจให้แก่ผู้ซื้อและผู้ขาย ให้ความบันเทิงและรักษาฐานการเงินของตนเองโดยปราศจากแรงกดดัน ทั้งนี้หน้าที่ทุกประการจะต้องสร้างสรรค์มีความรับผิดชอบต่อ

โจเซฟ พูลิซเซอร์ (Joseph Pulitzer) กล่าวว่า “สิ่งซึ่งจะช่วยให้กิจการวารสารศาสตร์รอดพ้นจากการตกเป็นทาสของผลประโยชน์ต่าง ๆ ทางธุรกิจ ซึ่งไผ่หาแต่ละผลประโยชน์ส่วนตัว อันเป็นปฏิปักษ์ต่อสวัสดิการส่วนรวม คืออุดมคติอันสูงส่ง ความหวังใฝ่อย่างจริงจังในอันที่จะปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง การมีความรอบรู้อย่างแน่นอนในปัญหาต่าง ๆ ที่จักต้องเผชิญ และความรู้สึ้อย่างจริงจังในความรับผิดชอบต่อศีลธรรม”⁷⁰

⁶⁸ อ้างถึงใน วิวัฒนา พัฒนพงษ์ และคณะ, สื่อมวลชนบทบาทด้านจริยธรรม, (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2529), หน้า 54

⁶⁹ เสถียร เขยประทับ, การสื่อสารกับการเมือง : เน้นสังคมประชาธิปไตย, หน้า 41-42.

⁷⁰ เฉลิมพร อุ่นแก้ว, “เสรีภาพสื่อมวลชนภายใต้กรอบแห่งกฎหมายไทย,” หน้า 112.

สำหรับบทบาทของหนังสือพิมพ์ในการสนับสนุนระบบการเมือง จะต้องเพิ่มพูนสติปัญญาของสาธารณชน ปกป้องอิสรภาพต่าง ๆ ของปัจเจกชน แต่ทฤษฎีนี้แย้งว่า หนังสือพิมพ์ยังมีความบกพร่องในหน้าที่เหล่านี้ ทฤษฎีนี้ยอมรับบทบาทของหนังสือพิมพ์ในการสนับสนุนบทบาททางเศรษฐกิจ แต่ไม่ยอมรับว่าการเมืองจะสำคัญกว่าหน้าที่อื่น ๆ เช่น หน้าที่ในการสนับสนุนกระบวนการทางประชาธิปไตยและเพิ่มพูนสติปัญญาของสาธารณชน หรือด้านการให้ความบันเทิงก็ต้องเป็นการบันเทิงที่“ดี”⁷¹

นอกจากนี้ทฤษฎีดังกล่าวยังเห็นว่ารัฐบาลจะต้องไม่ปล่อยให้สื่อมวลชนมีเสรีภาพเท่านั้น แต่จะต้องร่วมเสริมสร้างเสรีภาพนั้นให้ดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ เสรีภาพในการแสดงออกจึงไม่ควรถูกกดดันหรือรุกรานโดยรัฐบาล ดังที่คณะกรรมการหนังสือพิมพ์สหรัฐอเมริกา กล่าวไว้ว่า “ถ้าบุคคลใดแบกภาระของความคิดเห็นอย่างหนึ่งไว้ บุคคลนั้นมีใจเพียงปรารถนาที่จะแสดงออกซึ่งความคิดเห็นเท่านั้น แต่ยังไม่รูสึกว่าเป็นหน้าที่อันควรที่จักได้สำแดงความคิดเห็นนั้นให้ได้ปรากฏ ทั้งนี้เป็นหน้าที่ตามความรู้สึกรับผิดชอบและเพื่อความดีงามร่วมกัน หน้าที่อันขาดเสียมิได้ของการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ให้ปรากฏก็คือ ความสำนึกในพันธะบางประการ กล่าวคือ เป็นความสำนึกในพันธะที่มีต่อประชาคมและมีต่อสิ่งที่อยู่เหนือประชาคมขึ้นไป ก็คือสัจจะ เป็นหน้าที่ของมนุษย์ทุกคนที่มีต่อความเชื่อของตนเอง เมื่อหน้าที่ดังกล่าวนี้มีต่อสิ่งซึ่งเหนือกว่ารัฐ เสรีภาพในการพูดและเสรีภาพของสื่อมวลชนจึงเป็นสิทธิเชิงศีลธรรมซึ่งรัฐยอมไม่อาจล่วงละเมิดได้”⁷²

ปัญหาเกี่ยวกับแนวคิดเชิงความรับผิดชอบต่อสังคม เห็นได้ว่า ถ้าไม่มีกฎหมายกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อมวลชนแล้ว สื่อมวลชนตามแนวคิดนี้จะมีความหมายน้อย หรือไม่มี ความหมายเลย แนวคิดนี้สอนว่า กลุ่มบุคคลบางกลุ่ม (ซึ่งในที่สุดก็ต้องเป็นรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐบาล) จะต้องเป็นผู้ตัดสินว่า อะไรคือความรับผิดชอบต่อสังคม (ตนเป็นคนทำสื่อมวลชน เพราะฉะนั้นจึงไม่ควรมีสิทธิกำหนด) เราต้องยอมรับว่าถ้ามีการควบคุมโดยรัฐบาลบ้าง สื่อมวลชน จะมีความรับผิดชอบมากขึ้น แต่ถ้ามีการควบคุมมากเกินไป สื่อมวลชนก็จะแน่นข่าว ความคิดเห็น และเหตุการณ์ในเชิงบวกสำหรับรัฐบาล⁷³

⁷¹ เรื่องเดียวกัน

⁷² เรื่องเดียวกัน, หน้า 117.

⁷³ เสถียร เขยประทับ , การสื่อสารกับการเมือง : เน้นสังคมประชาธิปไตย, หน้า 50

ผู้สนับสนุนแนวคิดนี้กล่าวว่า รัฐบาลควรเข้ามาสอดแทรกในการรายงานข่าวสารของสื่อมวลชน เฉพาะเมื่อ “มีความจำเป็นอย่างมากและเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์อย่างสูงเท่านั้น”⁷⁴

สรุปหลักการสำคัญของทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชน ดังนี้⁷⁵

- สื่อมวลชนควรยอมรับและปฏิบัติตามพันธกิจที่มีต่อสังคม
- พันธกิจดังกล่าวจะบรรลุผลได้ก็ต่อเมื่อ มีมาตรฐานทางวิชาชีพที่สูงในด้านการให้ข่าวสาร สัจจะ ความถูกต้อง ความเป็นกลาง และความสมดุล
- ในการยอมรับพันธกิจดังกล่าว สื่อมวลชนควรควบคุมตนเองภายใต้กรอบของกฎหมาย และสถาบันที่เป็นอยู่
- สื่อมวลชนควรหลีกเลี่ยงสิ่งที่จะนำไปสู่อาชญากรรม ความรุนแรง ความไม่สงบ หรือการ ลวงละเมิดชนกลุ่มน้อย
- สื่อมวลชนควรมีลักษณะพหุนิยม และสะท้อนความหลากหลายของสังคม เปิดโอกาสให้ทัศนะต่าง ๆ สามารถเข้าถึงสื่อมวลชนและให้สิทธิประชาชนในการตอบกลับมายังสื่อมวลชน
- สังคมและสาธารณชนมีสิทธิคาดหวังการดำเนินงานที่มีมาตรฐานสูงของสื่อมวลชน และมีสิทธิเข้าแทรกแซง เพื่อความดีงามและประโยชน์สุขของส่วนรวม

- ทฤษฎีสื่อมวลชนแบบโซเวียต-คอมมิวนิสต์(Soviet Communist)

มีแนวคิดของ Chaffee และ Hernandez-Ramos กล่าวว่า สื่อมวลชนเป็นหน่วยงานหรือตัวแทนของรัฐบาล (The Agency Approach) โดยเชื่อว่า ถ้าการสื่อสารเป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาลจะทำให้ระบบการเมืองสามารถทำหน้าที่ เพื่อบรรลุเป้าหมายได้ดีขึ้น ความเชื่อนี้อยู่บนสมมุติฐานที่ว่า รัฐบาลเป็นตัวแทนของประชาชนและของผลประโยชน์ประชาชนทั้งหมด สัจธรรม(Truth) ตามแนวคิดนี้ได้ถูกกำหนดไว้ในนโยบายของผู้ที่มีอำนาจ⁷⁶

⁷⁴ J.C.Merrill and R.L.Lowenstein , อ้างถึงในเสถียร เชยประทีป , การสื่อสารกับการเมือง : เน้นสังคมประชาธิปไตย. หน้า 50.

⁷⁵ McQuail, Mass Communication Theory : An Introduction , อ้างถึงใน เสถียร เชยประทีป , การสื่อสารกับการเมือง : เน้นสังคมประชาธิปไตย. หน้า 48.

⁷⁶ S.H.Chaffee and P.F.Hernandez-Ramos, “Political Communication”, in Human Communication : Theory and Research,eds. G.L.Dahnke and G.W.Clatterbuck ,อ้างถึงใน เสถียร เชยประทีป , การสื่อสารกับการเมือง : เน้นสังคมประชาธิปไตย. หน้า 36

แนวคิดดังกล่าวเกิดขึ้นครั้งแรกในสหภาพโซเวียต หลังการปฏิวัติในปีค.ศ.1917 Marx เป็นบิดาของแนวคิดนี้ สื่อมวลชนในรัฐคอมมิวนิสต์มีหน้าที่เช่นเดียวกับรัฐบาลที่ทำหน้าที่บริหารรัฐ คือสนับสนุน ส่งเสริม สืบทอดระบบสังคมนิยม สื่อมวลชนต้องทำหน้าที่ถ่ายทอดนโยบายทางสังคมของรัฐ ไม่ใช่ทำหน้าที่ในการแสวงหาความจริง สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือและเป็นหน่วยงานที่ขาดไม่ได้ของรัฐ สื่อมวลชนต้องเป็นสมบัติและดำเนินการโดยรัฐ พรรคคอมมิวนิสต์จะเป็นผู้กำหนดขอบเขต อำนาจหน้าที่ และวิธีการดำเนินงานของสื่อมวลชน

สื่อมวลชนต้องทำในสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับรัฐและพรรค และอะไรจะดีที่สุดขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของผู้นำประเทศ ซึ่งต้องสนับสนุนลัทธิคอมมิวนิสต์ สิ่งที่ทำแล้วขัดขวางความสำเร็จของลัทธิถือว่าไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม สื่อมวลชนดำเนินการตามแนวทางสังคมนิยม ถ้าไรไม่ใช่เป้าหมายหลัก การพัฒนาอุดมการณ์คอมมิวนิสต์เป็นแรงกระตุ้นการกำหนดเนื้อหาในการรายงานข่าวสาร รัฐเป็นผู้กำหนดว่าสื่อมวลชนต้องพูดหรือต้องรายงานอะไร หรือต้องไม่พูดหรือไม่ต้องรายงานอะไร เพราะผู้มีอำนาจตัดสินใจในสื่อมวลชนเป็นส่วนหนึ่งของกลไกของรัฐบาล

สรุปหลักการของทฤษฎีโซเวียต-คอมมิวนิสต์ ดังนี้⁷⁷

- สื่อมวลชนต้องทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพ และอยู่ภายใต้การควบคุมของชนชั้นกรรมาชีพ
- สื่อมวลชนต้องไม่เป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน
- สื่อมวลชนต้องปฏิบัติภารกิจในเชิงบวกต่อสังคม โดยการทำหน้าที่กล่อมเกลாத่างสังคมให้เป็นไปตามบรรทัดฐาน ที่กำหนดไว้ ให้การศึกษา ให้ข่าวสาร กระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจเพื่อนำไปสู่การกระทำที่ต้องการในสังคม
- ในการปฏิบัติภารกิจต่อสังคม สื่อมวลชนควรตอบสนองความต้องการและความจำเป็นของผู้รับสาร
- สังคมมีสิทธิในการตรวจข่าว หรือใช้มาตรการทางกฎหมายอื่น ๆ เพื่อป้องกันหรือลดโทษการเผยแพร่ที่ต่อต้านสังคม
- สื่อมวลชนควรเสนอภาพสังคมและโลกที่สมบูรณ์ ถูกต้อง และสอดคล้องกับหลักการของมารกซ และเลนิน
- สื่อมวลชนควรสนับสนุนขบวนการที่ก้าวหน้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ

77

McQuail, *Mass Communication Theory : An Introduction* , อ้างตาม เสถียร เขย ประทับ , การสื่อสารกับการเมือง : เน้นสังคมประชาธิปไตย, หน้า 40.

การดำเนินการของหนังสือพิมพ์จะเป็นไปได้โดยมีประสิทธิภาพ และสนองตอบความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง นักนิติศาสตร์ส่วนใหญ่เห็นพ้องว่า เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ที่สำคัญมี 4 ประการ ได้แก่⁷⁸

1. เสรีภาพในข่าวสาร (Freedom of Information)

ข่าวสารถือเป็นเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ที่มีความสำคัญในการรายงานข่าวมากที่สุด และปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่าประชาชนมีสิทธิขั้นพื้นฐานประการหนึ่ง คือ สิทธิที่จะรับรู้ (Right to Know) รับประทานอาหารต่าง ๆ ในสังคม หนังสือพิมพ์ในฐานะเป็นสื่อกลางเสนอข้อมูลข่าวสาร จำเป็นต้องแสวงหาข้อมูลข่าวสาร เพื่อรายงานให้ประชาชนได้ทราบ อันสนองต่อสิทธิที่จะรับรู้ของประชาชน ดังนั้นเสรีภาพในการแสวงหาข่าวสารจึงมีความสำคัญต่อกิจการหนังสือพิมพ์ และประชาชนในการเสนอและรับรู้อخبار

2. เสรีภาพในการพิมพ์ (Freedom of Printing)

ขั้นตอนในการดำเนินการพิมพ์ เพื่อนำออกเผยแพร่ต่อประชาชนต่อไปนั้น ต้องให้หนังสือพิมพ์มีเสรีภาพในการพิมพ์ได้โดยปราศจากการจำกัดก่อน (prior restraint) หรือการเซ็นเซอร์ (censorship) คือเสรีภาพในการพิมพ์เผยแพร่ข่าวสารของสื่อมวลชน จะต้องกระทำได้โดยพล่อยให้มีการตีพิมพ์ เผยแพร่เรื่องราวข่าวสารได้ก่อน หากการตีพิมพ์เผยแพร่ข่าวสารนั้นผิดกฎหมาย หรืออาจก่อความเสียหายกระทบกระเทือนต่อส่วนรวมแล้ว ก็เป็นเรื่องที่จะดำเนินการฟ้องร้องต่อสื่อมวลชนในภายหลัง การจำกัดก่อน หรือการตรวจข่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่ภายใต้พฤติการณ์พิเศษบางประการ เช่น ในระหว่างสงคราม รัฐบาลมีอำนาจกระทำการเพื่อรักษาความลับทางราชการทหาร โดยการตรวจข่าวได้ เป็นต้น

การที่รัฐบาลหรือฝ่ายปกครองมีอำนาจจำกัดหนังสือพิมพ์ให้อยู่ในกรอบ โดยการควบคุมหนังสือพิมพ์นั้น หากขบคิดเห็นเรื่องใดที่วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล และถูกห้ามมิให้พิมพ์ ก็จะมีผลเพียงทำให้ผู้เขียนผิดหวังเท่านั้น สาธารณชนจะไม่มีทางรับรู้ได้เลยว่า ข้อความที่ถูกขยับยั้งนั้นมีอย่างไร และเป็นการสมควรหรือไม่ แต่หากรัฐบาลใช้มาตรการลงโทษ หลังจากที่บทความได้ลงพิมพ์และออกจำหน่ายแจกแก่สาธารณชนแล้ว รัฐบาลจะมีโอกาสน้อยลงในการใช้อำนาจเกินขอบเขตของตน เพราะประชาชนจะทราบได้ว่าการลงโทษที่รัฐบาลทำต่อผู้เขียนหรือผู้พิมพ์ เป็น

⁷⁸ James russell Wiggins, Freedom or secrecy (New York : Oxford University Press, 1956),p.3-4, อ้างถึงในวรวิทย์ ฤทธิพิศ .สื่อมวลชนกับความรับผิดชอบทางกฎหมาย.หน้า 20-24.

การลงโทษ เนื่องจากเหตุผลเพียงว่า ผู้เขียนได้วิพากษ์วิจารณ์ รัฐบาลและทำให้รัฐบาลไม่พอใจ หรือเป็นการลงโทษ เนื่องจากผู้เขียนได้กระทำผิดกฎหมายจากการเขียนนั้น

3.เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ (Freedom of Criticize)

บทบาทของหนังสือพิมพ์ในฐานะผู้คอยควบคุมสอดส่องการปฏิบัติงานของรัฐบาล ถือว่ามีความสำคัญยิ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตย หนังสือพิมพ์สามารถดำเนินการได้โดยการเสนอข่าวและวิพากษ์วิจารณ์ รายงานให้ประชาชนได้ทราบ ถึงนโยบายของรัฐบาล ตลอดจนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทั้งในระดับข้าราชการประจำและนักการเมือง และการที่จะให้การควบคุมสอดส่องนั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก็ต่อเมื่อเปิดโอกาสให้มีการเสนอข่าว วิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างกว้างขวางเสรี

แม้การวิพากษ์วิจารณ์นั้น บางครั้งอาจรุนแรงเกินขอบเขต หรือกระทำไปโดยไม่ชอบธรรมบ้าง แต่ก็ต้องเปิดโอกาสให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ ต่าหนิติเตียนต่อไป เพราะหนังสือพิมพ์เปรียบเสมือนตัวแทนประชาชน ที่คอยสอดส่องผลประโยชน์ของส่วนรวม และยิ่งเสมือนเป็นกระจกสะท้อนให้เห็นการปฏิบัติงานของรัฐบาล นอกจากการวิพากษ์วิจารณ์แล้ว หนังสือพิมพ์ยังมีส่วนในการเสนอความคิดเห็น เพื่อชี้แนะและแนะแนวทางให้ประชาชนหรือรัฐบาลในเรื่องที่ตนเห็นว่า เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม หรือเกี่ยวกับความต้องการของประชาชนอีกด้วย

4.เสรีภาพในการจำหน่ายแจก (Freedom of Dissemination)

นับเป็นเสรีภาพที่สำคัญอีกประการที่หนังสือพิมพ์ไม่ควรมองข้าม เพราะแม้หนังสือพิมพ์จะได้รับเสรีภาพทั้ง 3 ประการข้างต้นโดยครบถ้วน แต่ขาดเสียซึ่งเสรีภาพในการจำหน่ายแจกอันเป็นหลักประกันในการรักษากระแสการไหลของข่าวสารให้เป็นไปอย่างอิสระและต่อเนื่อง เสรีภาพ 3 ประการข้างต้นย่อมไร้ความหมาย หากกล่าวถึงเสรีภาพของหนังสือพิมพ์โดยรวมสิทธิในการที่จะจำหน่ายแจกสิ่งพิมพ์ โดยปราศจากการเข้าควบคุมแทรกแซงอย่างไม่ถูกต้องจากรัฐบาลด้วย

นอกจากนี้การศึกษาเรื่องเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ไทยในยุคของการปกครองสมัยต่าง ๆ จะทำให้เข้าใจที่มาและสถานะของเสรีภาพหนังสือพิมพ์ภายใต้บริบทสังคมไทยมากขึ้น

เสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยภายใต้การปกครองยุคต่าง ๆ

1) ยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง⁷⁹

ในรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 ไม่มีปรากฏการณ์การขัดแย้งเรื่องเสรีภาพหนังสือพิมพ์นัก เนื่องจากหนังสือพิมพ์เพิ่งเริ่มต้น โดยหมอบรัดเลย์ ซึ่งทำหนังสือพิมพ์แบบอเมริกัน มีเสรีภาพค่อนข้างสูง ไม่มีการเซ็นเซอร์หรือต้องลงขาวตามพระประสงค์ของพระมหากษัตริย์แต่อย่างใด ตลอดจนปัญหาเกี่ยวกับสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ทำให้หนังสือพิมพ์ที่มีเจ้าของเป็นฝรั่งไม่เกรงกลัวกฎหมายไทย

จนยุครัชกาลที่ 5 เริ่มมีขุนนางออกหนังสือพิมพ์กันในวัง จนปลายยุครัชกาลที่ 5 เริ่มมีสามัญชนออกหนังสือพิมพ์บาง

สมัยรัชกาลที่ 6 เป็น “ยุคใหม่” ของวงการหนังสือพิมพ์ไทย เจ้าฟ้าวิชราวุธได้เริ่มทำหนังสือพิมพ์ด้วยพระองค์เอง ในขณะเดียวกันหนังสือพิมพ์ลดระดับสู่มวลชนมากขึ้น หนังสือพิมพ์มีสิทธิและเสรีภาพมาก มีการวิพากษ์วิจารณ์ และโต้แย้งความคิดเห็นอย่างเต็มที่ในหน้าหนังสือพิมพ์ มีนักเขียนคอลัมน์และคอลัมน์นิสต์ที่มีชื่อเสียงทั้งหลาย ซึ่งแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาสังคมอย่างตรงไปตรงมา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเองได้ทรงเขียนบทความตอบโต้หน้าหนังสือพิมพ์เยี่ยงสามัญชนทั่วไป

หนังสือพิมพ์มีสิทธิเสรีภาพอย่างมากในสมัยรัชกาลที่ 6 ซึ่งถือว่าเป็นยุคทองของหนังสือพิมพ์ไทย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเปิดโอกาสให้หนังสือพิมพ์ฉบับอื่นและประชาชนทั่วไปแสดงความคิดเห็นได้อย่างเปิดเผย แม้จะเป็นการขัดแย้งกับความเห็นของพระองค์เองการเขียนบทความโต้ตอบระหว่างพระองค์กับบุคคลอื่น เรื่อง “โคลนติดล้อ” เป็นเรื่องซึ่งให้เห็นถึงเสรีภาพของหนังสือพิมพ์โดยแท้

ในยุคสมัยรัชกาลที่ 7 หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย การต่อสู้เพื่อเสรีภาพของหนังสือพิมพ์กลับเด่นชัดขึ้น ไม่ว่าประวัติศาสตร์หนังสือพิมพ์จะแบ่งเป็นกี่ยุคก็ตามก็เน้นหนักเรื่องเสรีภาพทั้งสิ้น สมัยหนึ่งหนังสือพิมพ์ได้เสรีภาพมา สลับกับอีกสมัยหนึ่งเสรีภาพหนังสือพิมพ์ถูกจำกัดเรื่อยมา

⁷⁹ บุญเลิศ สุขคิดลิก, สื่อมวลชนและการพัฒนาการเมืองไทย, สื่อมวลชนปริทัศน์ (ปีที่ 2 ฉบับที่ 7 2530), หน้า 8

หลังการยึดอำนาจของคณะราษฎรในปี 2475 ถือเป็นระยะเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อของบ้านเมือง มีผลให้รัฐบาลคำนึงถึงเสถียรภาพของตนมากกว่าการพัฒนาทางการเมืองอย่างจริงจัง ทำให้ผู้นำประเทศใช้เป็นข้ออ้างลดทอนเสรีภาพบางประการของประชาชน ว่าเป็นไปเพื่อรักษาเสถียรภาพ และความมั่นคงของประเทศ

ความวิตกกังวลของคณะราษฎร ทำให้รัฐบาลเขามาควบคุมหนังสือพิมพ์มากขึ้น โดยประกาศใช้พระราชบัญญัติสมุดเอกสารและหนังสือพิมพ์ แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช 2475 สาระสำคัญของพ.ร.บ.นี้อยู่ในมาตรา 4,5 และ 7 ซึ่งระบุถึงการห้ามตีพิมพ์ข้อความที่เป็นความลับของทางราชการ ขาวทหารและขาวต่างประเทศ โดยให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานในอันที่จะถอนใบอนุญาต รวมทั้งปิดโรงพิมพ์ และได้กำหนดบทพอนผัน โดยให้หนังสือพิมพ์นำข่าวมาให้เจ้าพนักงานตรวจเสียก่อนที่จะลงพิมพ์⁸⁰⁾

นอกจากนั้นพระยามโนปกรณนิติธาดา ยังประกาศห้ามข้าราชการเขียนบทความส่งหนังสือพิมพ์ ทำให้หนังสือพิมพ์รับข่าวสารได้ยากขึ้น เนื่องจากขณะนั้นศูนย์กลางอำนาจและข้อมูลอยู่ที่กลุ่มข้าราชการ

ในช่วงพระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี หนังสือพิมพ์ได้รับเสรีภาพมากขึ้น แต่ก็ถูกจำกัดเสรีภาพในยุคหลังกบฏวรวงศ์ ปี 2476 มีการกวาดล้างนักหนังสือพิมพ์หลายคน ตลอดจนมีหนังสือพิมพ์ถูกสั่งปิดจำนวนมาก

ในช่วงที่หลวงพิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่ 1 (2482-2486) เป็นช่วงเวลาเดียวกับสงครามโลกครั้งที่ 2 และเป็นสมัยของความเฟื่องฟูทางเผด็จการ ในเยอรมันของฮิตเลอร์ และในอิตาลีของมุสโสลินี ทำให้หลวงพิบูลสงครามรับเอาแนวคิดดังกล่าวมาอย่างเต็มตัว และเริ่มปลูกฝังลัทธิผู้นำรวมทั้งลัทธิชาตินิยมในหมู่ประชาชน⁸¹⁾

จากกรณีประหารนักโทษการเมือง 18 คน ทำให้หนังสือพิมพ์เริ่มระมัดระวังในการวิจารณ์รัฐบาล รัฐบาลใช้สื่อมวลชนในรูปแบบเดียวกับนาซี คือเป็นเครื่องมือของการโฆษณาชวนเชื่อ หนังสือพิมพ์ใดไม่ปฏิบัติตามก็จะถูกจับกุมด้วยข้อหารุนแรง มีการออกกฎหมายควบคุม

⁸⁰⁾ วิลาสินี พิพิษฐกุล, ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่มีผลกระทบต่อหนังสือพิมพ์, สื่อมวลชนปริทัศน์ (ปีที่ 2 ฉบับที่ 7), 2530, หน้า 13.

⁸¹⁾ เรื่องเดียวกัน

หนังสือพิมพ์ และกำหนดเงินทุนขั้นต่ำ ทำให้หนังสือพิมพ์ต้องยุบตัวรวมกัน จากเดิม 25 ฉบับ เหลือเพียง 12 ฉบับ และมีการควบคุมให้หนังสือพิมพ์ทุกฉบับลงคำขวัญในเชิงชี้ชวนให้มอบความไว้วางใจแก่ “ผู้นำ”⁸²

2) หนังสือพิมพ์ในยุคทมิฬ พ.ศ.2495-2500

หลังจากการกลับมาของจอมพล ป. บานเมืองตกอยู่ในอิทธิพลมืด และความปั่นป่วนทางสังคม จนมีผู้ขนานนามว่า “ยุคทมิฬ” มีการกวาดล้างหนังสือพิมพ์ครั้งใหญ่ นักหนังสือพิมพ์หัวก้าวหน้าหลายคนถูกลอบสังหาร หนังสือพิมพ์จึงเสนอเนื้อหาไร้สาระมากขึ้น ในช่วงปลายสมัยจอมพล ป. หนังสือพิมพ์เริ่มตกอยู่ในอิทธิพลทางการเมืองโดยจอมพล ป. มี หนังสือพิมพ์ “บรรณาธิปัตย์” พล.ต.อ.เผ่า มี “เผ่าไทย” พล.ท.สฤษดิ์ มี “สารเสรี” เป็นเครื่องมือ

แต่แล้วความกดดันตลอดสมัยของจอมพล ป. และอำนาจล้นฟ้าของพล.ต.อ.เผ่า ก็ถูกจุดระเบิดขึ้นด้วยการเลือกตั้งสกปรก เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ.2500 หนังสือพิมพ์หลายฉบับมีบทบาทอย่างมากในการสร้างประชาธิปไตย มีการเรียกร้องเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ โดยรวมกลุ่มกันตั้งคำขวัญที่หัวหนังสือพิมพ์ว่า “เราสู้เพื่อเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ เพราะเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ คือเสรีภาพของประชาชน”⁸³

3) ยุคมืดของเสรีภาพหนังสือพิมพ์

ในปีพ.ศ.2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการรัฐประหารการปกครองประเทศ เพื่อสร้างความมั่นคงของรัฐ และพัฒนาประเทศในปีพ.ศ.2501 จอมพลสฤษดิ์ ในฐานะหัวหน้าคณะปฏิวัติได้ออกประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 17 มาควบคุมหนังสือพิมพ์ การขอซื้อหัวหนังสือพิมพ์ไปทางเจ้าพนักงานการพิมพ์ก็ได้ยากเต็มที่ หัวหนังสือพิมพ์จึงมีราคาแพงนับแสน ๆ บาท ซึ่งนับว่าแพงมากในยุคนั้น นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ไม่สามารถเขียนวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างตรงไปตรงมา เมื่อเป็นเช่นนี้ หนังสือพิมพ์จึงหันไปเสนอข่าวทางคานอารมณ์ ขาวดารา นักร้อง ชาวอาชญากรรม และชาวบ้านทั่วไป จนเป็นความเคยชิน

ยุคการปกครองของจอมพลสฤษดิ์ เป็นยุคแห่งความเจ็บขาด เป็นสมัยแห่งความบีบคั้นทางการเมืองและความคิด นักเขียนหัวก้าวหน้าหลายคนต้องหนีไปอยู่ต่างประเทศ หรือบ้างก็ถูกจับกุม เช่น กุหลาบ สายประดิษฐ์ จิตร ภูมิศักดิ์ คำว่า “คอมมิวนิสต์” เป็นคำฮิตที่สุดในสมัยนั้น จอม

⁸² เรื่องเดียวกัน, หน้า 14.

⁸³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 15.

พลสฤยดีเริ่มไม่ไว้วางใจหนังสือพิมพ์หลายฉบับ จึงออก “ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 17” ปิดกั้นเสรีภาพในการแสดงออก

ต่อมายุคจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี เนื้อหาหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ยังคงมีเนื้อหาสาระภายหลังเช่นเดิม จนกระทั่งมีการประกาศรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2511 หนังสือพิมพ์จึงเริ่มมีเสรีภาพขึ้นมาบ้าง และเนื้อหาเริ่มมีการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองมากขึ้น⁸⁴

4) หนังสือพิมพ์ยุคประชาธิปไตยเบงบานหรือประชาธิปไตยเฟ้อ

หลังเกิดกรณี 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี สมาคมผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์เริ่มมีการเคลื่อนไหวโดยเรียกร้องให้รัฐบาลยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 17 และกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมกับหนังสือพิมพ์ แต่ภาวะทางการเมืองในช่วงนั้นยังอยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ ฝ่ายหนังสือพิมพ์จึงเงียบเฉยเรื่อยมา จนกระทั่งม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี สมาคมผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ต่างก็เรียกร้องอย่างเข้มแข็ง ให้รัฐบาลทำการยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 17 ซึ่งใช้บังคับมาเป็นเวลา 17 ปี โดยให้เหตุผลว่า เป็นกฎหมายที่ลิดรอนสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์และประชาชน ตลอดมา

จนในที่สุดเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2518 สมัยรัฐบาลม.ร.ว.คึกฤทธิ์ สภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ให้ผ่านร่างพ.ร.บ.ยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 17 และต่อมาในวันที่ 16 กรกฎาคม วุฒิสภาก็มีมติให้ยกเลิกเช่นกัน

จากนั้นมีการ “เห่อ” เสรีภาพอย่างกว้างขวาง นิสิตนักศึกษากลายเป็นวีรบุรุษ และหนังสือพิมพ์ในช่วงนี้ (พ.ศ.2516-2520) มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างผิดหูผิดตา จากรายชื่อที่ขจรตะเบียนมีถึง 853 ฉบับ เป็นประเภทหนังสือพิมพ์รายวัน 177 ฉบับ แต่ที่ทำการตีพิมพ์และออกวางจำหน่ายจริง ๆ เพียงร้อยละ 10 เท่านั้น⁸⁵

แม้ว่าหนังสือพิมพ์จะได้รับเสรีภาพขึ้นมาอย่างมากอย่างเห็นได้ชัด แต่นักหนังสือพิมพ์ไทยยังไม่เคยชินกับเสรีภาพที่ได้มาใหม่ จึงเข้าไปตามความเคยชินที่ทำมานานสมัยที่มีทหารปกครอง เช่นการเขียนเสียดสี ประชดประชัน โดยไม่มีหลักฐานยืนยัน

⁸⁴ เรื่องเดียวกัน

⁸⁵ เรื่องเดียวกัน

ในช่วงนี้ มีเสียงวิจารณ์การใช้เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ว่า ไม่ต่างอะไรกับเผด็จการที่ปราศจากการฟังเสียงหรือเปิดรับความคิดเห็นของผู้อื่น มีการใช้เสรีภาพจนเกินขอบเขต นำไปสู่การรังแกผู้อื่น จนกระทั่งเริ่มมีเสียงเรียกร้องจากชาวบ้านทั่วไปว่า อยากให้ทหารกลับมาอีก⁸⁶

5) เสรีภาพหนังสือพิมพ์ยุคปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน

กระทั่งเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 และมีการรัฐประหารปฏิรูปการปกครอง นายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี มีนโยบายขว้างและต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างจริงจัง หนังสือพิมพ์เป็นเป้าหมายหนึ่งที่ถูกเขมงวด จนมีผู้วิจารณ์ว่า ไม่มีรัฐบาลชุดใดจะเขมงวดกับหนังสือพิมพ์เท่ากับยุคนายธานินทร์

อย่างไรก็ตามจากช่วง 2 ปีของเสรีภาพที่หนังสือพิมพ์ไม่รู้จักใช้ให้ถูกทาง ความด้อยมาตรฐานของนักหนังสือพิมพ์บางคน ความแตกสามัคคีกันในกลุ่มนักหนังสือพิมพ์ ทำให้รัฐบาลเกิดการดูแลหนังสือพิมพ์และเริ่มลดรอนเสรีภาพของหนังสือพิมพ์มากขึ้นและต่อมา รัฐบาลก็ได้ประกาศใช้คำสั่งคณะปฏิรูปฉบับที่ 42 (ปร.42) ซึ่งถือกันว่าเป็นกฎหมายการพิมพ์ที่เขมงวด และจำกัดเสรีภาพในการประกอบอาชีพหนังสือพิมพ์อย่างมาก⁸⁷

นอกจากนั้นรัฐบาลยังออกหนังสือพิมพ์เจ้าพระยาบาจำหน่ายด้วย แต่ไม่ประสบความสำเร็จและไม่ได้รับความนิยมจากประชาชน

สาระสำคัญของปร.42 คือห้ามมิให้บุคคลใดพิมพ์โฆษณาหรือจ่ายแจกสิ่งพิมพ์ตามกฎหมายว่าด้วยการพิมพ์ที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ขอความหรือรูปภาพซึ่งเป็นการละเมิดต่อพระมหากษัตริย์ หรือเป็นการกลาวร้าย เสียชื่อเสียง ดูหมิ่น เหยียดหยามพระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
2. ขอความหรือรูปภาพซึ่งเป็นการกลาวร้ายเสียชื่อเสียง หรือเหยียดหยามประเทศชาติ หรือปลงชนชาวไทยเป็นส่วนรวมหรือขอความใด ๆ ที่สามารถจะทำให้ต่างชาติเสื่อมความเชื่อถือไว้วางใจในประเทศไทย รัฐบาลไทยหรือคนไทยโดยทั่วไป
3. ขอความหรือรูปภาพซึ่งเป็นการกลาวร้ายเสียชื่อเสียง หรือเหยียดหยามรัฐบาลไทย หรือกระทรวง ทบวง กรม ในรัฐบาลอย่างเคลือบคลุม โดยไม่แจ้งให้เห็นว่าได้ทำผิดในเรื่องใด

⁸⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 17

⁸⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 18

4. ข้อความหรือรูปภาพซึ่งเป็นการแสดงอย่างคลุมเครือว่า โดยมีความเสื่อมโทรม เลวทราม หรือศึคร้ายเสียหายในรัฐบาล หรือกระทรวง ทบวง กรมในรัฐบาล โดยไม่แสดงว่าเป็นเรื่องใด ขอใด
5. ข้อความหรือรูปภาพซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เกิดความนิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ หรือพอเห็นได้ว่าเป็นกลอุบายของคอมมิวนิสต์ เพื่อก่อความหรือบ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศ
6. ข้อความหรือรูปภาพหรือการพาดหัวหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นเท็จ หรือในลักษณะที่อาจทำให้ประชาชนเกิดความตื่นตกใจ หรือวิตกกังวลหรือเกิดความหวาดกลัว หรือข้อความในลักษณะ ซึ่งเป็นการปลุกปั่นหรือยุยงให้เกิดความไม่สงบ หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือข้อความทำนองในทางที่อาจก่อให้เกิดความวิตกกังวลแก่ประชาชนในโชคชะตาของบ้านเมือง
7. ข้อความหรือรูปภาพซึ่งมีลักษณะหยาบคาย หรือลามก หรือทำให้เสื่อมเสียศีลธรรม หรือวัฒนธรรมของชาติ
8. ข้อความหรือรูปภาพซึ่งเป็นความลับของทางราชการ

6) เสรีภาพหนังสือพิมพ์ยุคประชาธิปไตยครึ่งใบ

จากรัฐบาลนายเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ จนถึงรัฐบาลพล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ รัฐบาลยังมีความเข้มงวดต่อหนังสือพิมพ์โดยการสั่งปิดหนังสือพิมพ์บางประปราย และใช้เครื่องมือในการจัดการหนังสือพิมพ์ที่สืบเนื่องจากรัฐบาลชุดก่อน ๆ คือกฎหมายการพิมพ์ พ.ศ.2484 และปร.42 นักหนังสือพิมพ์ยังรวมตัวกันไม่ติด หนังสือพิมพ์บางฉบับถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสันคลอนเสถียรภาพรัฐบาล หลายฉบับก็หันไปลงข่าวอาชญากรรม ไซกระดาชตอบปัญหาทางเพศอย่างโจ่งแจ้ง เสนอนวนิยายเชิงลามกอนาจาร และบางฉบับลงนวนิยายกำลังภายในติดต่อกันเป็นหน้า ๆ ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลจึงเอาเหตุดังกล่าวเข้าควบคุมหนังสือพิมพ์มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ในช่วงยุคต่อรัฐบาลเกรียงศักดิ์-เปรม เริ่มมีการผลิตนักหนังสือพิมพ์ที่มีคุณภาพจากสถาบันการศึกษาที่ทำการสอนนิเวศศาสตร์โดยตรงเข้าสู่อาชีพ คนเหล่านี้ได้เริ่มรวมตัวกันคัดค้านความไม่เป็นธรรมที่รัฐบาลสร้างขึ้น และพยายามที่จะปิดความโสมมออกจากวงการหนังสือพิมพ์⁸⁸

⁸⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19

7) เสรีภาพหนังสือพิมพ์ยุคประชาธิปไตยแบบเปิด

สมัยรัฐบาลพล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เศรษฐกิจไทยเติบโตอย่างรวดเร็วในระดับที่สูง สภาพเศรษฐกิจปรับไปสู่สังคมอุตสาหกรรมใหม่ และมีการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น เสรีภาพหนังสือพิมพ์จึงสอดคล้องกับการเมือง เศรษฐกิจในช่วงนั้นที่ค่อนข้างเปิดกว้างขึ้น

ในปีพ.ศ.2533 รัฐสภามีมติยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 42 ทำให้เสรีภาพของหนังสือพิมพ์เปิดกว้างขึ้นทั้งโดยพฤตินัยและนิตินัย อย่างไรก็ตามกฎหมายที่วางการหนังสือพิมพ์ถือว่าเป็นอุปสรรคต่อเสรีภาพของหนังสือพิมพ์อีกฉบับก็คือพ.ร.บ.การพิมพ์ 2484 ซึ่งยังคงควบคุมเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ที่จะออกใหม่

ประเด็นเกี่ยวกับเสรีภาพหนังสือพิมพ์ในประวัติศาสตร์ ผูกพันอย่างลึกซึ้ง กับปัญหา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ค่านิยม คุณภาพของหนังสือพิมพ์ ตลอดจนปรัชญาทางวิชาชีพของสื่อมวลชนไทยซึ่งจะให้ความสำคัญกับเสรีภาพและความรับผิดชอบในหลายทศวรรษที่ผ่านมา สื่อมวลชนได้มีปัญหาค้านเสรีภาพค่อนข้างสูง แต่การตื่นตัวของสื่อมวลชนในการแสวงหาเสรีภาพไม่สูงมากนัก อีกทั้งมีสื่อมวลชนจำนวนไม่น้อยที่สยบให้กับอำนาจทางการเมือง ถึงขนาดเปลี่ยนจุดยืนในการเสนอข่าว ส่วนหนึ่งเพื่อความอยู่รอดทางธุรกิจ

ในขณะที่สังคมการเมืองไทยถูกควบคุมด้วยระบบอำนาจนิยมเป็นระยะเวลายาวนาน การปรับตัวของสื่อมวลชนเพื่อให้เข้ากับสภาพสังคมกลายเป็นความเคยชินที่จะนำเสนอข่าวที่ไม่กระทบกระเทือนต่อผู้คุมอำนาจ เพราะข่าวสารที่เสนอในสื่อมวลชนไทยจึงเต็มไปด้วยข่าวเบาและไม่มีน้ำหนักมากนักในการช่วยผลักดันสังคมหรือแม้แต่เรียกร้องเสรีภาพของหนังสือพิมพ์เอง⁸⁹

นอกจากนี้ มีผลการวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบการรับรู้คติการหน้าที่ของหนังสือพิมพ์และสัมพันธภาพที่มีต่อกัน ระหว่างนักการเมืองกับนักข่าว⁹⁰ ระบุว่า เนื่องจากนักการเมืองและนักข่าวมีบทบาท (Role) ทำให้มีการรับรู้เกี่ยวกับเสรีภาพและความรับผิดชอบแตกต่างกัน นักการเมืองในฐานะที่เป็นแหล่งข่าวและเป็นผู้ปกครองรัฐหรือรัฐบาลซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจรัฐ การรับรู้ของนักการเมืองจึงค่อนข้างต้องการให้สื่อมวลชนทำหน้าที่ภายใต้ระบอบอำนาจนิยม ต้องการทำให้สื่อมวลชน

⁸⁹ เฉลิมพร อุ้นแก้ว, “เสรีภาพสื่อมวลชนภายในกรอบแห่งกฎหมายไทย,” หน้า 262.

⁹⁰ วิไลลักษณ์ แสงสุขเจริญ, “การศึกษาเปรียบเทียบการรับรู้คติการหน้าที่ของหนังสือพิมพ์และสัมพันธภาพที่มีต่อกัน ระหว่างนักการเมืองกับนักข่าว” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 184

รับใช้รัฐโดยสนับสนุนและส่งเสริมนโยบายของรัฐบาลก่อนข้างไม่ต้องการให้หนังสือพิมพ์วิพากษ์ และวิจารณ์กลไกของรัฐ

ผลการวิจัยยังระบุอีกว่า นักข่าวในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนในระบอบการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตย ย่อมได้รับบทบาทของสื่อมวลชน ตามปรัชญาสื่อมวลชนในระบอบความรับผิดชอบทางสังคม ซึ่งยอมรับในหลักการของสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล สื่อมวลชนมีหน้าที่สนับสนุนระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย ประชาชนมีสิทธิใช้สื่อมวลชนแสดงความคิดเห็น การควบคุมสื่อมวลชนจะกระทำได้โดยมติประชาชน สื่อมวลชนต้องทำหน้าที่ตรวจสอบ ควบคุมหน่วยงานหลักของรัฐบาลและพรรคการเมือง ดังนั้นนักข่าวจึงต้องการเสรีภาพในการเสนอข่าวสาร การอภิปรายและโต้แย้งเกี่ยวกับกิจกรรมของสวนรวม ต้องทำหน้าที่เป็นเครื่องมือตรวจสอบและควบคุมการปฏิบัติงานของรัฐบาล

จากการศึกษาแนวคิดเรื่องเสรีภาพของมนุษย์ และเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ พบว่า คำว่า “เสรีภาพ” มิได้หมายถึง การกระทำอะไรก็ได้ตามใจชอบโดยอิสระ ไม่มีขอบเขต แต่เสรีภาพต้องมีพันธะผูกพัน ภายใต้กรอบของสังคมเพื่อทุกคนในสังคม เพื่อไม่ให้มีการล่วงล้ำเสรีภาพของบุคคลอื่น และให้คนในสังคมมีเสรีภาพเท่าเทียมกัน ขณะเดียวกันมีความเห็นว่าการที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกัน และยอมจำนนต่อการบังคับของกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เรียกว่ากฎหมายนั้น ในที่สุดก็เพื่อเสรีภาพของมนุษย์นั่นเอง ทั้งนี้แนวคิดว่าด้วยกฎหมายที่คุ้มครองเสรีภาพในสังคม โดยเฉพาะเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ และแนวคิดที่เกี่ยวกับการควบคุมสื่อมวลชน มีดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมสื่อมวลชน

บทบาทของสื่อมวลชนจำเป็นต้องมีกลไกของสังคมเข้ามากำกับ วิลเบอร์ ชรามม์ (Wilber Schramm) นักทฤษฎีสื่อสารมวลชนกล่าวถึงกลไกที่สังคมอาจนำมาใช้ เพื่อสนับสนุนเตือนสื่อมวลชนให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบ

1. กลไกรัฐบาลและกฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ ที่รัฐบาลออกมา เพื่อควบคุมสื่อมวลชน
2. กลไกสื่อมวลชนเอง ซึ่งอาจประกอบด้วยสื่อมวลชนที่ทำงานสื่อมวลชน สมาคม หรือองค์กรต่าง ๆ ของสื่อมวลชน
3. กลไกสาธารณชนหรือองค์กร ซึ่งสมาคมสาธารณะจัดตั้งขึ้นมา

ทั้งนี้ขเรมมเห็นว่าการควบคุมตนเองของสื่อมวลชนดีที่สุด กล่าวคือ มีความรับผิดชอบตนเอง ทำหน้าที่อย่างเหมาะสมในฐานะที่เป็นกลไกหนึ่งในงานการสื่อสาร⁹¹

กฎหมายที่ควบคุมเสรีภาพของหนังสือพิมพ์

1)รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 (ฉบับประชาชน)⁹² กำหนดเรื่องสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยในหมวด 3 ในที่นี้ยกมาเฉพาะที่เกี่ยวกับเรื่องสิทธิ เสรีภาพของหนังสือพิมพ์)

มาตรา 34 สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง ความเป็นอยู่ส่วนตัว ย่อมได้รับความคุ้มครอง

การกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลาย ซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าวิธีใดไปยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคล ในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว จะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน

มาตรา 39 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะ เพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกัน หรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือการสั่งปิดโรงพิมพ์ สถานีวิทยุกระจายเสียง หรือสถานีวิทยุโทรทัศน์ เพื่อลดรอนเสรีภาพตามมาตรานี้จะกระทำมิได้

การให้นำข่าวหรือบทความไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะการสงครามหรือการรบ แต่ทั้งนี้จะต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งได้ตราขึ้นตามความในวรรคสอง

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

⁹¹ วิเชียร สุขวิชญ์, “สิทธิการรับรู้ข่าวสารราชการของสื่อมวลชนไทย” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 14.

⁹² (ร่าง)รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับประชาชน, สภาร่างรัฐธรรมนูญ, สิงหาคม

การให้เงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นอุดหนุนหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชน รัฐจะกระทำมิได้

มาตรา 58 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

2) ประมวลกฎหมายอาญา ได้วางหลักควบคุมเสรีภาพหนังสือพิมพ์หลายส่วน เช่น ความผิดฐานหมิ่นประมาท ดูหมิ่น ความผิดต่อความมั่นคง ความผิดเกี่ยวกับศาสนา ความผิดเกี่ยวกับลามกอนาจาร ในจำนวนความผิดดังกล่าว ความผิดฐานหมิ่นประมาทของหนังสือพิมพ์เป็นความผิดซึ่งเกิดขึ้นบ่อยที่สุด

3) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีส่วนเกี่ยวข้องกับเสรีภาพหนังสือพิมพ์ในส่วนของ การละเมิดผู้อื่น โดยการกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลาย ซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความเป็นจริงเป็นที่เสียหายแก่ทางทำมาหาได้ หรือทางเจริญของผู้อื่น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การหมิ่นประมาทในทางแพ่ง ต่างจากหมิ่นประมาทในทางอาญา คือหมิ่นประมาทในทางแพ่งต้องเป็นเรื่องไม่จริง แต่ทางอาญาแม้เปิดเผยเรื่องจริงก็ผิดหมิ่นประมาทได้

4) กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้วางหลักจำกัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไว้ 2 มาตราคือ กรณีละเมิดอำนาจศาล ตามมาตรา 32 การห้ามโฆษณาหรือเปิดเผยข้อเท็จจริงแห่งคดี มาตรา 36 ทั้งนี้เพื่อมิให้เสียรูปคดี และอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่กรณี

5) กฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน 2494 วางหลักไว้ว่า ห้ามถายรูปเด็กและเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำผิดหรือโฆษณาคำสั่งศาลในการพิจารณาคดีเด็กเพราะไม่ต้องการให้เด็กอาย ยากจะกลับตัว กฎหมายนี้ในอดีตและปัจจุบันมีการละเมิดกันเสมอ โดยเฉพาะเมื่อคดียังไม่ขึ้นสู่ศาล เด็กที่ถูกข่มขืนมักตกเป็นเหยื่อของหนังสือพิมพ์ โดยถูกข่มขืนด้วยภาพและข้อความอีกครั้ง

6) กฎหมายคอมมิวนิสต์ จะให้นิยามคำว่าคอมมิวนิสต์ไว้ครอบคลุมกว้างขวางมาก เว้นช่องทางให้ผู้แสวงหาประโยชน์หรือเจ้าหน้าที่ที่จะกลั่นแกล้งราษฎรสามารถใช้กฎหมายนี้เป็นเครื่องมือได้

7)กฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์ ประกอบด้วยพ.ร.บ.ลิขสิทธิ์ 2521 และอนุสัญญากรุงเบิร์น ได้วางหลักเกี่ยวกับสิทธิในการที่จะทำซ้ำ ดัดแปลง โฆษณา อนุญาตให้ผู้อื่นทำ ดัดแปลง โฆษณา ตลอดจนวิธีการได้ลิขสิทธิ์ อายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์และบทลงโทษ ตลอดจนข้อยกเว้นเกี่ยวกับเรื่องลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย กฎหมายนี้มีจุดประสงค์เพื่อพิทักษ์รักษาทรัพย์สินทางปัญญา

8)พ.ร.บ.การพิมพ์ 2484 มีหลักการสำคัญคือการออกหนังสือพิมพ์ต้องขออนุญาต มีการเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์ คือตรวจข่าวหลังจากให้คำดักเตือน และตรวจข่าวในภาวะฉุกเฉิน การห้ามนำเข้าหรือจำหน่ายแจก การแก้ไขวารสารเคลื่อน⁹³

นักหนังสือพิมพ์พยายามคัดค้านการเข้าแทรกแซงของอำนาจรัฐในการควบคุมการทำงานของหนังสือพิมพ์เพื่อให้หนังสือพิมพ์มีเสรีภาพที่ปลอดการควบคุมของรัฐ แต่ให้มีการควบคุมดูแลคัดลอกกันเองในรูปสภาการหนังสือพิมพ์ ซึ่งมีอำนาจกำกับ ดูแล ลงโทษหนังสือพิมพ์ โดยอาศัยเกียรติยศแห่งวิชาชีพสื่อมวลชนที่พึงมีเสมือนการลงโทษควบคุมกันเองของคนในครอบครัวเดียวกัน ทั้งนี้สภาการหนังสือพิมพ์เป็นรูปแบบของหนังสือพิมพ์กลุ่มทฤษฎีความรับผิดชอบของสังคม ซึ่งเห็นว่า การควบคุมหนังสือพิมพ์แบบอำนาจนิยมเป็นอุปสรรคของการปรากฏของสังคม และประชาชนยังสูญเสียเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น แต่หากปล่อยให้มีการใช้เสรีภาพแบบเสรีนิยมก็มีข้อบกพร่อง จนอาจส่งผลเสียหายต่อสังคมได้

สภาการหนังสือพิมพ์ของประเทศไทย

สภาการหนังสือพิมพ์ในประเทศต่าง ๆ ในโลกส่วนใหญ่เกิดจากต้องการให้มีการพิจารณาการปฏิบัติตามหลักการหนังสือพิมพ์ที่ว่าจะต้องมีหน้าที่รายงานและวิจารณ์ข่าวอย่างถูกต้อง ยุติธรรม ซื่อสัตย์ต่อประชาชน ในการเสนอข่าวหรือการวิจารณ์ก็ดี หนังสือพิมพ์จะต้องพร้อมที่จะเปิดเผยความชั่วร้ายในการบริหารราชการแผ่นดิน และขณะเดียวกันก็ต้องช่วยปกป้องรักษาเสรีภาพของประชาชนด้วย ในการวิพากษ์วิจารณ์หรือเปิดเผยความชั่วร้ายนั้นต้องคำนึงถึงการเสนอข่าวหรือการวิพากษ์วิจารณ์ที่มีผลกระทบต่อชีวิตส่วนตัวของบุคคลนั้น ๆ การใช้ภาษาที่กล่าวถึงบุคคลไม่ว่าในด้าน การเสนอข่าว การวิพากษ์วิจารณ์และความดั่งาม ถ้าในแง่ความถูกต้อง การวิพากษ์วิจารณ์ข่าว ภาษา ภาพ หรือแม้แต่การพาดหัวข่าวต้องเป็นไปในทางสร้างสรรค์ ตลอดจนมีความรับผิดชอบ⁹⁴

⁹³ พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ.2484

⁹⁴ สุรัตน์ นุมนนท, โขตรวนหนังสือพิมพ์,(กรุงเทพฯ:อรุณการพิมพ์,2530),หน้า341

สำหรับในประเทศไทยนั้น มีความพยายามหลายครั้งหลายหน ตั้งแต่พ.ศ. 2506 ที่จะจัดตั้ง สภาการหนังสือพิมพ์ (Press Council) เพื่อคุ้มครองและสนับสนุนวิชาชีพหนังสือพิมพ์ จนกระทั่ง ล่าสุดเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ.2540 เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์ ตัวแทนหนังสือพิมพ์หลายฝ่าย ได้ร่างขอตั้งจัดตั้งสภาการหนังสือพิมพ์ขึ้น จนกระทั่งมีธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 ซึ่งเกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ของสภาการหนังสือพิมพ์ การพิจารณาเรื่องร้องเรียน ความรับผิดชอบจรรยาบรรณ ฯลฯ⁹⁵ (รายละเอียดเกี่ยวกับข้อบังคับว่าด้วยจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ดูในหัวข้อจรรยาบรรณหนังสือพิมพ์)

อย่างไรก็ดี สายทิพย์ สุคติพันธ์ อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แสดงความเห็นในบทความเรื่อง “เสรีภาพกับคุณภาพของสื่อมวลชน”⁹⁶ ว่า เสรีภาพสื่อมวลชนเป็น เงื่อนไขที่จำเป็น แต่ไม่เพียงพอที่จะประกันได้ว่า เราจะมีสื่อมวลชนที่มีคุณภาพได้โดยอัตโนมัติ ในทางตรงกันข้าม เสรีภาพของสื่อมวลชนอาจก่อผลเสียต่อสังคมอย่างมากมาย หากขาดซึ่งมาตรการ ในการตรวจสอบและควบคุมให้สื่อมวลชนมีความรับผิดชอบต่อสังคม อาจกล่าวได้ว่า สมาคม และองค์กรวิชาชีพต่าง ๆ ของสื่อมวลชนไทย ยังกระจัดกระจาย ไม่ได้รับการยอมรับในแวดวงเดียวกันอย่างทั่วถึง และยังไม่สามารถมีบทบาทในการดูแลตรวจสอบความรับผิดชอบในการใช้เสรีภาพ ของสื่อมวลชนด้วยกันนัก

สายทิพย์ ยังให้ความเห็นว่า อาจต้องอาศัยสถาบันวิชาการต่าง ๆ และองค์กรเอกชนที่มีความสนใจด้านสื่อมวลชนเข้ามาช่วยตรวจสอบ และร่วมกันพัฒนาแนวทางการควบคุมตรวจสอบ การทำงานและจรรยาบรรณของสื่อมวลชนขึ้นมา รวมทั้งหาช่องทางรับเสียงสะท้อน การวิพากษ์วิจารณ์และการร้องเรียนต่าง ๆ จากประชาชน เพื่อให้ผู้รับสารได้รับความคุ้มครอง ได้รับความเป็นธรรมมากขึ้น มีใช้ตกเป็นเหยื่อของสื่อมวลชนประเภทที่ใช้เสรีภาพของตนเองอย่างอหังการ ปราศจากความรับผิดชอบ

นอกเหนือจากกฎหมาย สภาการหนังสือพิมพ์และองค์กรเอกชนต่าง ๆ ที่จะคอยควบคุมดูแลให้หนังสือพิมพ์ดำเนินงานอยู่ภายใต้เสรีภาพที่ควรจะเป็นแล้ว จรรยาบรรณของวิชาชีพ

⁹⁵ “แมลงวันในไร่ม” มติชนสุดสัปดาห์ (12 สิงหาคม 2540) : 68

⁹⁶ สายทิพย์ สุคติพันธ์ “เสรีภาพกับคุณภาพของสื่อมวลชน,” วันนักข่าว 5 มีนาคม 2537 สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย : 59

หนังสือพิมพ์เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่จะเป็นกลไกอันเกิดจาก “จิตสำนึก” ของผู้ประกอบการวิชาชีพในการแสดงความรับผิดชอบต่อสาธารณชน

จริยธรรมหนังสือพิมพ์

จริยธรรม(Ethic) หมายถึง ปรัชญาหรือระบบที่เกี่ยวข้องเนื่องด้วยศีลธรรม เป็นหลักประพฤติปฏิบัติของคนในสังคมใดสังคมหนึ่ง เป็นหลักเกี่ยวกับความประพฤติของคนว่าดี หรือไม่ดี เป็นสิ่งที่ใครจะประพฤติก็ได้ หรือไม่ประพฤติก็ได้⁹⁷

1) ดับบลิว เฮช เฟอร์รี (W.H. Ferry)

ดับบลิว เฮช เฟอร์รี ชาวอเมริกัน แสดงความเห็นในบทความเรื่อง “สื่อมวลชนในฐานะครู” (Masscomm as Guru)⁹⁸ เขาเสนอความเห็นที่สื่อมวลชนควรทำหน้าที่ครูให้มาก จะต้องรายงานให้ประชาชนรู้ในสิ่งที่สำคัญ จะต้องไม่เป็นเครื่องมือของฝ่ายนายทุน นักหนังสือพิมพ์จะต้องไม่เร่งเร้าเอาเสรีภาพ ถัดตนไม่สามารถพิทักษ์ผู้อ่อนแอ เฟอร์รีโจมตีหนังสือพิมพ์ที่มองข้ามความยากไร้ในสังคม มัวแต่คิดสรตะ เรื่องผลประโยชน์และขายขยะ หนังสือพิมพ์ที่ดีต้องถามปัญหาอย่างไม่เกรงกลัว ทำลายคนชั่ว สรรเสริญคนดี ต้องยืนหยัดแยกตัวเองออกจากรัฐบาลและสังคม

เฟอร์รีกล่าวว่า หลักการหนังสือพิมพ์ที่สอนให้รายงานข่าวอย่างเป็นกลางนั้น แท้จริงคือภาพหลอน เพราะไม่มีอะไรเป็นกลางโดยแท้จริง เริ่มตั้งแต่การเลือกข่าว ซึ่งนักข่าวและบรรณาธิการต้องตัดสินใจด้วยตนเอง ความเป็นจริง (Reality) จะต้องผ่านเขาไปในหวงคิของนักข่าว มันจะออกมาปรากฏในรายงานข่าวได้อย่างไร โดยไม่ถูกบั่นทอนหรือบิดเบือน เขาจะต้องตัดสินใจเรื่องราวต่าง ๆ ในระหว่างการสืบสวนและตีความหมาย โดยอาศัยค่านิยมของตัวเอง ซึ่งผูกพันกับประวัติชีวิต การศึกษา ศาสนา ชีวิตวัยเด็ก ชีวิตครอบครัว พื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ รวมถึงความผูกพันทางสัญชาติ วัฒนธรรม อารมณ์และประสบการณ์ของเขา

เฟอร์รีกล่าวว่า สื่อมวลชนคือผู้ที่สร้างความเจ็บป่วยให้กับสังคม วัฒนธรรม เพราะความรักผลประโยชน์ สื่อมวลชนหาเงินได้มากกว่าความไม่รับผิดชอบ สื่อมวลชนมีความจำเป็นที่จะต้องแยกตัวเองออกจากเครื่องมือสื่อสาร วิจรรณจุดมุ่งหมายขอเรียกร้องของตัวเอง รักษาจริย

⁹⁷ สุภัตญา สุคบรรทัด , เอกสารประกอบการเรียน วิชา จริยธรรมในวิชาชีพหนังสือพิมพ์

⁹⁸ W.H. Ferry, “Masscomm as Guru,” อ้างถึงในสุภัตญา สุคบรรทัด , เอกสารประกอบการเรียนวิชา จริยธรรมในวิชาชีพหนังสือพิมพ์

ธรรม ให้เห็นแจ้งให้ประชาชนรู้ว่าเกิดอะไรขึ้นกับเขา ที่สำคัญคือการแยกตัวเองออกจากอัมจรรย กองเชียร์ หนังสือพิมพ์ได้รับการประกันเสรีภาพเมื่อเกือบ 200 ปีมาแล้วในการเล่าสู่รัฐบาล แต่ปัจจุบันหนังสือพิมพ์กลายเป็นตัวสนับสนุนใหญ่ของรัฐบาลเสียเอง

2) โดนัลด์ แม็กโดนัลด์ (Donald Mc Donald)

โดนัลด์ แม็กโดนัลด์ ได้แสดงทัศนะถึงข้อบกพร่องในการเขียนข่าวเรื่อง “Is Objectivity Possible”⁹⁹

เขาได้แสดงความเห็นว่า ความเป็นกลางที่สมบูรณ์เป็นไปได้ยาก เช่น เชื้อชาติของนักข่าว นักข่าวอเมริกันจะวิจารณ์อเมริกาในสงครามเวียดนามน้อยกว่านักข่าวฝรั่งเศส นั่นคือความรักชาติ เขามาผูกพันกับความเป็นนักหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้แม็กโดนัลด์ ยังให้ความเห็นว่า “ประเพณีของนักหนังสือพิมพ์” (Journalist Convention) เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเสนอข่าวแบบ Objectivity เนื่องจากมีหลักที่ว่าสิ่งใดไม่เป็นข่าวจนความมั่นใจจะมีเรื่อง ดังคำกล่าวที่ว่า “หมากัดคนไม่เป็นข่าว แต่คนกัดหมาเป็นข่าว” ซึ่งทำให้เกิดผลดังนี้ 1. ภาวะแวดล้อมสำคัญ ซึ่งยังไม่เกิดเรื่องจะไม่ถูกรายงาน 2. แม้แต่เนื้อหาที่สามารถทำให้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมีความหมายก็ไม่ถูกรายงาน เพราะกลัวว่าจะเอาความเห็นของตัวเองไปใส่ (Subjective) นอกจากนั้นด้วยความเร่งด่วนเกี่ยวกับเวลายังทำให้มีการรายงานข่าวแบบผิด ๆ

ประเพณีที่เป็นอันตรายอีกอย่างคือ การดึงดูใจผู้อ่านซึ่งเชื่อว่าทำได้ด้วยวิธีการที่ใช้ข้อขัดแย้ง (Conflict) ความสดใหม่ (Novelty) ทำให้นักข่าวละเลยสิ่งที่จะทำให้รายงานของเขามีความหมาย คือเนื้อหาประเภทสิ่งแวดล้อม อิทธิพลต่าง ๆ ที่มีต่อเหตุการณ์ ความคิดในการเสนอข่าวแบบนี้เกิดมาจากเหตุในอดีต เมื่อหนังสือพิมพ์ต้องแข่งขันกันเองในชุมชน และระดับการศึกษาของผู้อ่านยังต่ำ สิ่งเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไปแล้วแต่นักหนังสือพิมพ์ยังใช้วิธีการเดิมเพื่อผลประโยชน์และยอดขาย โดยอ้างคำพูดที่ว่าใคร ๆ เขาก็ทำกัน

การเสนอข่าวแบบพาดหัว (Headline) และการเสนออรรถนำ (Lead) โดยนำส่วนที่ตื่นเต้นที่สุดขึ้นต้นตามด้วยย่อหน้าที่สำคัญลดหลั่นกันไปทำให้วิธีบรรยายเหตุการณ์ที่หน้าหน้าไม่เท่ากัน ยั่วให้คนตื่นตกใจ ซึ่งวิธีการนี้อาจจะเหมาะสำหรับข่าววินาศกรรม อาชญากรรม แต่ไม่เหมาะกับข่าวต่างประเทศที่ซับซ้อนขึ้นทุกวัน

---

⁹⁹ Donald Mc Donald, “Is Objectivity Possible”, อ้างถึงใน สุภิญญา สุดบรรทัด, เอกสารประกอบการเรียน วิชา จริยธรรมในวิชาชีพหนังสือพิมพ์

แม็กโดนัลด์กล่าวว่า รายงานข่าวที่เกี่ยวกับสังคมใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับวิชาการหลายแขนง และมีความลึกซึ้ง นักข่าวต้องมีใจเปิดกว้างทบทวนความเห็นของตนเอง ระหว่างที่เหตุการณ์ดำเนินไป นำข้อเท็จจริงมาเปิดเผยและแสดงจุดเชื่อมโยงระหว่างกัน โดยอาศัยวิธีการรายงานข่าวแบบมีเนื้อหา(Contextual Reporting) ซึ่งต้องอาศัยการค้นคว้า สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและใช้สติปัญญาของตัวเองในการวิเคราะห์วิจัย ทั้งนี้ต้องดึงความเป็นตัวเองของนักหนังสือพิมพ์ออกมาเพื่อเข้าสู่ความเป็นศิลปะ โดยไม่ทิ้งหลักการให้เหตุผลในเชิงวิทยาศาสตร์และปล่อยให้ความจริงแสดงออกด้วยตัวของมันเองโดยไม่ใช้อคติ แต่ใช้ปัญญา(Intellect) ของนักหนังสือพิมพ์

3) ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชมีทัศนะว่าเสรีภาพหนังสือพิมพ์ต้องมีขอบเขต และขอบเขตที่สำคัญที่สุดคือความรับผิดชอบ ซึ่งหมายถึง การยึดเอาหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ไว้เหนือสิ่งอื่นใด และหน้าที่ในความหมายนี้ก็คือ การเสนอข่าวที่เที่ยงตรงต่อความจริง ไม่มีการบิดเบือนจะด้วยเจตนาหรือผลอรรถก็ตาม และการแสดงความคิดเห็นด้วยความรับผิดชอบ ชื่อสัตย์สุจริต หวังประโยชน์ของชุมชนส่วนใหญ่นี้พฤติกรรมที่ม.ร.ว.คึกฤทธิ์เห็นว่ามีมาคือ ไม่ก้าวท้าวความเป็นส่วนตัวของผู้ตกเป็นข่าว ติดตามและนำเสนอจนครบถ้วนกระบวนการ¹⁰⁰

ส่วนพฤติกรรมที่ม.ร.ว.คึกฤทธิ์เห็นว่าขาดความรับผิดชอบคือขายข่าวโดยขาดหัวลือดาคคนอ่าน ขายข่าวโดยปั่นเรื่องไม่มีมูล ขายข่าวโดยปั่นข่าวเล็กให้เป็นข่าวใหญ่ ขายข่าวโดยบวกความสำคัญให้กับบุคคลในข่าว เอาใจคนอ่านโดยยุยงส่งเสริมผิดทาง สะท้อนความเป็นไปของสังคมเพียงกลุ่มเดียว¹⁰¹

4) จรรยาบรรณ ของสมาคมผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์

เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2519 สมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย สมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และสมาคมนักหนังสือพิมพ์ภูมิภาคแห่งประเทศไทย ได้ร่วมกันร่างจรรยาบรรณ¹⁰² ดังนี้

¹⁰⁰ สมเกียรติ รุ่งเรืองวิริยะ, “เสรีภาพและจริยธรรมหนังสือพิมพ์ไทยในทัศนะของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช”, หน้า 232-235.

¹⁰¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 236-239.

¹⁰² อ้างถึงใน บุญเลิศ ช่างใหญ่, ชองข่าวหนังสือพิมพ์ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2539), หน้า 283.

1. การส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ เป็นภารกิจอันมีความสำคัญเหนืออื่นใด สำหรับผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์
2. การเสนอข่าว ภาพ หรือการแสดงความคิดเห็นต้องเป็นไปโดยสุภาพ สุจริต ปราศจากความมุ่งหวังในประโยชน์ส่วนตนหรืออามิสสินจ้างใด ๆ
3. การเสนอข่าวต้องเสนอแต่ความจริง พึงละเว้นการต่อเติมเสริมแต่ง หากปรากฏว่าข่าวใด ๆ ไม่ตรงต่อความจริงต้องรีบแก้ไขโดยเร็ว
4. การที่จะให้ได้ข่าว ภาพ หรือข้อมูลอย่างใด ๆ มาเป็นของตนต้องใช้วิธีการที่สุภาพและซื่อสัตย์
5. ต้องเคารพต่อความไว้วางใจที่ได้รับมอบหมายจากการปฏิบัติหน้าที่ในวิชาชีพของตน
6. ต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยถือเอาสาธารณประโยชน์เป็นสำคัญ ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาประโยชน์ส่วนตนหรือหมุ่คณะโดยมิชอบ
7. ต้องไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นการบั่นทอนเกียรติคุณของวิชาชีพ หรือความสามัคคีของเพื่อนร่วมวิชาชีพ

5) ขอบังคับวาดยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.

2541

รายละเอียดเกี่ยวกับจริยธรรม ปรากฏในหมวด 2 หมวด 3 และหมวด 4 ดังนี้

หมวด 2 จริยธรรมของหนังสือพิมพ์

ข้อ 4 หนังสือพิมพ์ต้องยึดถือข้อเท็จจริง ความถูกต้องแม่นยำและความครบถ้วน

ข้อ 5 หนังสือพิมพ์ต้องนำเสนอข่าว เพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือหมุ่คณะ

ข้อ 6 หนังสือพิมพ์ต้องแสดงความพยายาม ในการให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย

ข้อ 7 หนังสือพิมพ์ต้องไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนหรือเกินจากความเป็นจริง

ข้อ 8 หนังสือพิมพ์ต้องละเว้นการเสนอข่าว เพราะความลำเอียง หรือมีอคติ จนเป็นเหตุให้ข่าวนั้นคลาดเคลื่อนหรือเกินจากความเป็นจริง

ข้อ 9 หนังสือพิมพ์ต้องไม่สอดแทรกความคิดเห็นลงในข่าว

ข้อ 10 เมื่อคัดลอกข้อความใดจากหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หรือแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ต้องบอกที่มาของขอมูลนั้น

ข้อ 11 การเสนอข่าวที่พาดพิง อันอาจเกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือองค์กรใด ๆ ต้องแสดงถึงความพยายามในการเปิดโอกาสให้ฝ่ายที่ถูกกล่าวหาได้แสดงข้อเท็จจริงด้วย

ข้อ 12 ในกรณีที่มีการเสนอข่าวผิดพลาด หนังสือพิมพ์ต้องพิมพ์แก้ไขข้อผิดพลาดดังกล่าวโดยไม่ชักช้า

ข้อ 13 หนังสือพิมพ์ต้องไม่เสนอข่าวโดยเลื่อนลอยปราศจากแหล่งที่มา หวังระบุชื่อบุคคลที่ให้สัมภาษณ์หรือให้ข่าวอย่างเปิดเผย เว้นแต่จะมีเหตุอันควรปกปิด เพื่อสวัสดิภาพและความปลอดภัยของแหล่งข่าว และต้องเป็นประโยชน์ต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของสาธารณชน

ข้อ 14 หนังสือพิมพ์ต้องปกปิดชื่อและฐานะของบุคคลที่ให้ข่าวไว้เป็นความลับ หากได้ให้คำมั่นแก่แหล่งข่าวนั้นไว้

หนังสือพิมพ์ต้องปกปิดนามปากกา หรือนามแฝงที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นไว้เป็นความลับ

ข้อ 15 ในการเสนอข่าวหรือภาพใด ๆ หนังสือพิมพ์ต้องคำนึงมิให้ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรี และผู้ด้อยโอกาส

ในการเสนอข่าวตามวรรคแรก ต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดแก่เด็ก สตรี หรือผู้ด้อยโอกาสนั้น ไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง

ข้อ 16 การพาดหัวข่าวและความนำของหนังสือพิมพ์ต้องไม่เกินไปจากข้อเท็จจริงในข่าว และต้องสะท้อนใจความสำคัญหรือเนื้อหาหลักของข่าว

ข้อ 17 หนังสือพิมพ์จะต้องไม่เสนอภาพข่าวที่อุจาด ลามกอนาจาร หรือน่าหวาดเสียว โดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของสาธารณชนอย่างถึถวน

ข้อ 18 ในการแสดงความคิดเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์ หนังสือพิมพ์ต้องให้ความเที่ยงธรรมแก่ฝ่ายที่ถูกพาดพิงเสมอ

ข้อ 19 ข้อความที่เป็นประกาศโฆษณาที่ปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์ ต้องแสดงให้เห็นชัดว่าเป็นประกาศโฆษณา จะแอบแฝงเป็นการเสนอข่าวหรือความคิดเห็นมิได้

หมวด 3 จริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์

ข้อ 20 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ต้องไม่ประพฤติปฏิบัติกรใด ๆ อันจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ

ข้อ 21 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ต้องไม่อวดอ้างหรืออาศัยตำแหน่งหน้าที่เพื่อเรียกร้องสิทธิหรือประโยชน์ใด ๆ ที่ไม่ชอบธรรม

ข้อ 22 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ต้องละเว้นการรับอามิสสินจ้างอันมีค่า หรือผลประโยชน์ใด ๆ เพื่อให้กระทำการหรือไม่กระทำการใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องรอบคอบ

หมวด 4 แนวปฏิบัติของหนังสือพิมพ์และผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์

ข้อ 23 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์พึงละเว้นการรับอภิสิทธิ์หรือตำแหน่งเพื่อให้กระทำ การหรือไม่กระทำการใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูก ตอกรอบดาน

ข้อ 24 การเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์พึงตระหนักถึงความสำคัญของข่าวต่อสาธารณชน และไม่เสนอข่าวในทำนองชวนเชื่อในเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

ข้อ 25 การได้มาซึ่งข่าวสาร หนังสือพิมพ์ควรใช้วิธีที่สุภาพและซื่อสัตย์

ข้อ 26 ในการแสดงความคิดเห็นหนังสือพิมพ์พึงกระทำโดยความบริสุทธิ์ใจ และไม่มี พันธะกรณีอื่นใด นอกจากมุ่งปฏิบัติหน้าที่เพื่อสาธารณชนโดยไม่ยอมให้อิทธิพลอื่นใดมาครอบงำ ความคิดเห็น

ข้อ 27 หนังสือพิมพ์พึงละเว้นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เว้นแต่กรณีเพื่อประโยชน์ สาธารณะ

ข้อ 28 หนังสือพิมพ์พึงไขความระมัดระวังอย่างรอบคอบให้ประกาศโฆษณาทั้งหลายอยู่ ภายในขอบเขตของศีลธรรมและวัฒนธรรม

หนังสือพิมพ์พึงระมัดระวังที่จะไม่เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ประกาศโฆษณาที่น่าสงสัย วาจะเป็นภัยต่อสังคมหรือสาธารณชน

ข้อ 29 หนังสือพิมพ์พึงหลีกเลี่ยงการเผยแพร่ประกาศโฆษณาที่มีเหตุให้น่าเชื่อว่าเจ้าของ ประกาศโฆษณานั้นเจตนาจะทำให้ผู้อ่านหลงเชื่อในสิ่งที่มขาย

ข้อ 30 ภาษาที่ใช้ในหนังสือพิมพ์พึงหลีกเลี่ยงคำที่ไม่สุภาพหรือมีความหมายเหยียดหยาม

สรุป

การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ในสหรัฐอเมริกา เรื่องทัศนคติของ สาธารณชนต่อเสรีภาพของสื่อมวลชน (Public Attitudes Toward Freedom of the Press)¹⁰³ พบว่า ประชาชนมีความเห็นว่า เสรีภาพสื่อมวลชนควรตั้งอยู่บนหลักการของความเป็นธรรม (Principle of Fairness) ประชาชนต้องการและคาดหวังให้สื่อมวลชนหาข่าวอย่างสมดุลระหว่างฝ่ายที่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยต่อประเด็นใดประเด็นหนึ่ง และต้องการให้มีการเสนอความเห็นอันหลากหลายใน สังคม

¹⁰³ Public Attitudes Toward Freedom of the Press ,Public Opinion Quarterly

นอกจากนี้ประชาชนยังสนับสนุนให้มีการตั้งกฎหมายส่งเสริมความชอบธรรม(Fairness-enhancing Laws) ซึ่งจะเป็นการสนับสนุนการเพิ่มข้อมูลข่าวสาร ให้ความเห็นทุกมุมมอง แต่ปฏิเสธที่จะให้มีการออกกฎหมายที่จะควบคุมการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนโดยตรง ซึ่งจะลดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน

ประชาชนนิยมคำว่าเสรีภาพของสื่อมวลชน ในมุมมองของผู้รับสารหรือผู้ฟัง (Listener) โดยอธิบายเหตุผลว่าเสรีภาพการแสดงออกจะมากขึ้นเมื่อผู้รับสารได้รับสิ่งที่เขารู้สึกว่าเขาคงต้องการ ไม่ใช่สื่อมวลชนเป็นผู้บอกว่าเขาคงต้องการอะไร ขณะที่ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสารมวลชนนิยมเสรีภาพของสื่อมวลชนในมุมมองของผู้ส่งสารหรือผู้พูด(Speaker) โดยต้องการแสดงความคิดเห็นได้โดยปราศจากการควบคุมตรวจสอบ (Censorship) โดยทั่วไปสาธารณชนจะสนับสนุนกฎหมายส่งเสริมความเป็นธรรม เนื่องจากเชื่อมั่นว่าสื่อจะเป็น “ตลาดเสรีทางความคิด”(Marketplace of Ideas) ขณะที่แนวโน้มผู้บริหารประเทศคิดว่าหลักความชอบธรรมคือการให้ควบคุม (Censorship) ความเข้าใจไม่ตรงกันเช่นนี้ย่อมส่งผลต่อการวางนโยบายสาธารณะเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชนสำหรับสังคมประชาธิปไตยอย่างแน่นอน

อย่างไรก็ตามประชาชนกลับไม่แน่ใจว่า กฎหมายส่งเสริมความเป็นธรรมจะเป็นการเพิ่มเสรีภาพการแสดงออกแก่สื่อมวลชนจริง เพราะอาจจะเป็นการให้อำนาจแก่รัฐบาลในการออกกฎหมายมากเกินไป ซึ่งประชาชนปฏิเสธในเบื้องต้น¹⁰⁴ จากข้อสรุปดังกล่าวสามารถนำมาสู่การกำหนดสมมุติฐานในงานวิจัยครั้งนี้ได้ดังนี้

สมมุติฐานการวิจัย

นักวิชาชีพ นักการเมืองและประชาชน มีทัศนคติต่อเสรีภาพของหนังสือพิมพ์แตกต่างกัน โดยกลุ่มนักวิชาชีพ มีทัศนคติต่อเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ในเชิงบวกโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพที่สามารถสื่อสาร หรือแสดงออกได้อย่างอิสระ มากกว่ากลุ่มประชาชนและกลุ่มนักการเมือง

ส่วนกลุ่มประชาชนมีทัศนคติต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ในเชิงบวกโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพที่จะรับรู้สารได้อย่างอิสระ ครบถ้วน และมีคุณภาพ มากกว่ากลุ่มนักวิชาชีพและกลุ่มนักการเมือง

¹⁰⁴ เรื่องเดียวกัน